

OTDK-dolgozat

**Az Alliance of Sahel States
együttműködés geopolitikai alapja**

Jelige: CNH122

2025. január 7.

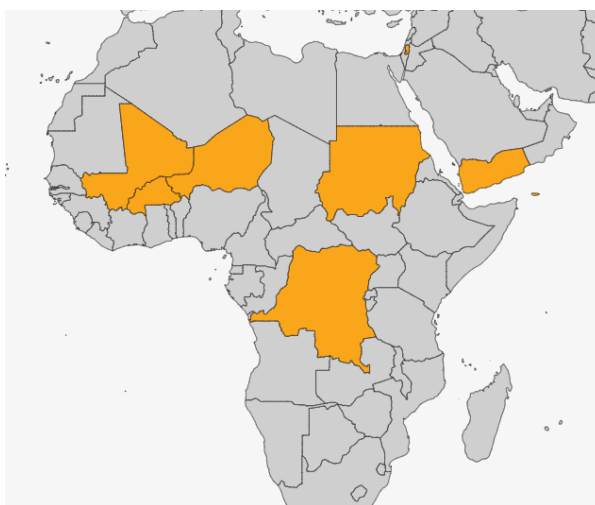
Tartalomjegyzék

Tartalomjegyzék.....	2
Bevezetés.....	3
I. Az együttműködés létrehozása: a szerződés	6
II. A Szövetség országainak földrajzi, történelmi, politikai és demográfiai jellemzői... 8	
III. A geopolitika biztonsági aspektusa: a 2012-es mali konfliktus	17
IV. A fő kihívás: a terrorizmus.....	21
V. Nemzetközi szervezetek és korábbi együttműködések	25
Záró gondolatok	40
Forrás- és irodalomjegyzék:	42
Bibliográfia:	42
Internetes források:	43
Hivatkozott jogszabályok jegyzéke:	49

Bevezetés

Afrika a világ második legnagyobb kontinense. A 19-20. században vált különösen fontossá a világ számára, és vonták befolyásuk alá a területet a gyarmatosító hatalmak. A 20. század közepétől sorra nyerték el függetlenségüket az afrikai államok, ugyanakkor a gyarmatosítás időszaka a mai napig rányomja bélyegét az államok bel- és külpolitikájára is. Hiába lettek független államok, nem tudtak teljesen függetlenné válni volt gyarmattartójuktól és más nemzetközi szereplőktől. A nemzetközi szervezetektől és fejlett államoktól érkező segélyekre szorulnak az országok, hogy el tudják látni feladataikat és meg tudjanak birkózni az őket érő kihívásokkal.

A kontinens geopolitikai jelentősége a gyarmatosítóknak is hamar nyilvánvalóvá vált. Kezdetben a legfontosabb a gyarmatosítók számára a humán erőforrás volt, majd idővel felfedezték, hogy Afrika természeti erőforrásokban is gazdag. Az afrikai államok elnyerték függetlenségüket, de a 2020-as évekre egyre jobban felerősödött a neokolonializmus, és olyan hatalmak szeretnének befolyást szerezni a kontinensen, mint az Amerikai Egyesült Államok, Franciaország, Kína, Oroszország és Törökország, elsősorban geopolitikai érdekek miatt.

1. ábra: Conflict Watchlist 2024¹

Az afrikai kontinens számos kihívással és konfliktussal küzd. Az Armed Conflict Location & Event Data (ACLED) által elkészített 2024-es Conflict Watchlist szerint a Száhel-övezetben évtizedek óta tartó biztonsági instabilitás új fordulatot fog hozni. A Száhel övezet az afrikai kontinensen az éghajlati öv mentén terül el, és az egyik legszegényebb régiója. Számos olyan problémával és konfliktussal néz szembe napjainkban, amelyek nem csak lokális, hanem globális szinten is hatást fejthetnek ki. Az éghajlatváltozás, a népességnövekedés, helyi

¹ Forrás: ACLED: Conflict Watchlist 2024. Elérhető online: <https://acleddata.com/conflict-watchlist-2024/> (Utolsó elérés dátuma: 2024. november 9.)

konfliktusok, terrorizmus, és az ezek által okozott a migráció csak néhány példa az ilyen kihívásokra. Számos afrikai országot bukott államként tartanak számon.² A 2020-as évek eleje óta sorra követnek el államcsínyeket az övezet országaiban, emiatt is szokás nevezni ezt a régiót puccsövezetnek. Katonai vezetés vette át a hatalmat 2021-ben Maliban, 2022-ben Burkina Fasóban és legutóbb 2023-ban Nigerben is. E három ország jelenlegi vezetői 2023. szeptember 16-án jelentették be, hogy „Alliance of Sahel States” (AES) néven kollektív védelmi céllal együtt fognak működni.³ A Szövetség államaira jellemző a politikai instabilitás, komoly problémákat okoznak a terrorista szervezetek cselekedetei, valamint kevés pénzübeli erőforrás áll a rendelkezésükre, hiszen a segélyek nagyrészt felfüggesztették a katonai hatalomátvétel után.

Afrikában a nemzetközi szervezet sokszor nem tudja elérni céljukat, hiába működik számos regionális együttműködés a kontinensen.⁴ Felmerült bennem, hogy vajon ez az újabb szövetség mennyire lehet sikeres, egyáltalán mi az alapja annak, hogy pont ez a három állam hozott létre egy új kooperációt. Elemzésemet a geopolitika szempontjából végeztem el, így arra a kérdésre kerestem a választ a kutatásom során, hogy mi a geopolitikai alapja Mali, Burkina Faso és Niger, elsősorban, katonai együttműködésének. A gondolatmenetem kiindulópontja az aláírt szerződés szövege volt, amelyben különös tekintettel elemeztem a kooperáció célkitűzéseit. Ezután a geopolitika olyan aspektusain mentem végig, mint a földrajz, történelem, demográfia. Forrásaim a történelmi résznél a releváns szakirodalom volt, a földrajznál térképek és atlasz használatával végeztem el térképelemzést, a demográfiai szempontnál a Joshua Project és a CIA által készített World Factbook adataira támaszkodtam. A dolgozat további részeiben a szerződés célkitűzései és a geopolitikai jellemzőket kötöttem össze, és részletesen bemutattam a terrorizmust a régióban a biztonsági dilemma és defenzív-offenzív realizmus elemzési modellek segítségével. A Global Terrorism Index vizsgálatával vázoltam a terrorizmus jellemzőit az együttműködés államaiban. Kauzális elemzési eszköz alkalmazásával részletesen bemutattam a térség instabillá válásának forrását, a 2012-es mali válságot. Végül konstruktivista megközelítésből a nemzetközi- és regionális szervezetek vizsgálatával zártam elemzésem, ahol elsődlegesen a szervezetek alapító szerződési szövegei szolgáltak számomra forrásként.

² Fragile State Index Report, 2023. Elérhető online: <https://fragilestatesindex.org/2023/06/14/fragile-states-index-2023-annual-report/> (Utolsó elérés dátuma: 2024. november 10.)

³ „Mali, Niger and Burkina Faso establish Sahel security alliance”. *Al Jazeera*, 2023. Elérhető online: <https://www.aljazeera.com/news/2023/9/16/mali-niger-and-burkina-faso-establish-sahel-security-alliance> (Utolsó elérés dátuma: 2024. november 9.)

⁴ Kis Katalin: Integrációs trendek az afrikai kontinensen az Egyesült Államokkal folytatott kereskedelem tükrében. *Nemzet és Biztonság*. Vol. 10, No. 5, 2017. p. 117.

A Nyugat-Száhel kihívásai szorosan összefüggenek egymással, és nehéz őket elválasztani egymástól, ezért pontosan meg kell határozni a dolgozat kereteit, határait. A három tagország történelmének külön-külön végzett részletes vizsgálata, a tuaregeken kívüli népcsoportok konfliktusainak, az országok gazdaságának és külkapcsolatainak elemzése meghaladja a dolgozat terjedelmét. A már említett Liptako-Gourma Szerződésre, a 2012-es mali konfliktusra, a terrorizmusra és a nemzetközi szervezetekre fókuszálva válaszolom meg kutatói kérdésemet.

I. Az együttműködés létrehozása: a szerződés

A Liptako-Gourma Charta aláírására 2023. szeptember 16-án került sor Mali fővárosában, Bamakoban. A nemzetközi szerződést az egyes országok államfői írták alá. Mali nevében Assimi Goita ezredes, Burkina Faso képviselőjében Ibrahim Traore kapitány és Niger részéről Abdourahamane Tiani tábornok.⁵

Az aláírt szerződésben a tagállamok ismertetik célkitűzéseiket. Az együttműködéssel a tagállamok kollektív védelmet és kölcsönös segítségnyújtást vállalnak. A szerződés negyedik pontja rögzíti, hogy elsősorban a közös területet érő fenyegetések ellen, a szervezett bűnözés, a terrorista és dzsihádisták támadásai ellen szeretnének küzdeni. A katonai fellépés azonban nemcsak a tagországokat érintő külső támadások esetén érvényes, hanem a tagállamokat érintő bármely belső támadásra, felkelésre, amelyek az államok szuverenitását és függetlenségét veszélyeztetik. A hetedik pontjában tisztázzák, mit is értenek az országokat érő agresszió alatt. Agressziónak tekintik azt is, ha valamely tagállam fegyveres erejét támadás éri, akár a Szövetség területén belül, akár, ha az a Szövetség területén kívül tartózkodik. A Felek vállalják, hogy nem fenyegetik egymást, nem alkalmaznak erőszakot vagy agressziót egymás ellen, illetve egyik Fél területi integritása vagy politikai függetlensége ellen sem lépnek fel. Fegyveres erőkkel nem fogják blokád alá venni a Felek kikötőit, útjait, partjait vagy stratégiai infrastruktúráját. Az egyik Fél által rendelkezésre bocsátott területről nem hajtanak végre támadást vagy agressziót egy másik Fél vagy harmadik államok ellen. Nem engedik, hogy az egyik Fél területéről fegyveres csoportok, irreguláris fegyveres erők vagy zsoldosok támadásokat intézzenek az e Charta hatálya alá tartozó országok ellen.⁶

A szerződés ezeken kívül tartalmaz pontokat az új tag felvételének szabályozására, a szervezet intézményrendszerének felépítésére, döntéshozatalára, finanszírozására, a szerződés módosítására és megszüntetésére. A szervezet a döntéseit egyhangúlag hozza. Bármely állam felvehető, ha az alapító országokkal azonos geopolitikai, politikai, szociális-kulturális adottságokkal rendelkezik, elfogadja az AES célkitűzéseit és a tagállamok egyhangú döntéssel támogatják felvételét a szövetségbe. Éppúgy a Szerződés módosítása is egyhangúságot követel meg. Az együttműködést teljes mértékben a tagállamok maguk finanszírozzák. A szerződés több pontjában is hangsúlyozzák a diplomáciai úton történő megoldásokat. A szerződés 16. pontja a szerződés hatályáról nyilatkozik, miszerint a szerződés annak aláírásával lép hatályba.⁷

⁵ Liptako-Gourma Charta. Elérhető online: https://maliembassy.us/wp-content/uploads/2023/09/LIPTAKO-GOURMA-Engl_-2.pdf (Utolsó elérés dátuma: 2024. október 1.)

⁶ Ibid.

⁷ Ibid.

Tehát a Charta egy nem ratifikációhoz kötött megállapodás. (Erre már sor került Burkina Faso-ban, ahol a döntéshozók egyhangúlag elfogadták a Chartát.⁸ Az ENSZ Alapokmány 102. cikke előírja, hogy „Minden nemzetközi szerződést és megállapodást a Titkárságnál a lehető leghamarabb be kell iktatni, és a Titkárságnak azt közzé kell tennie.” Mivel erre még nem került sor ebben az esetben, ennek következményeként nem lehet a szerződésre hivatkozni az ENSZ egyetlen szerve előtt sem.

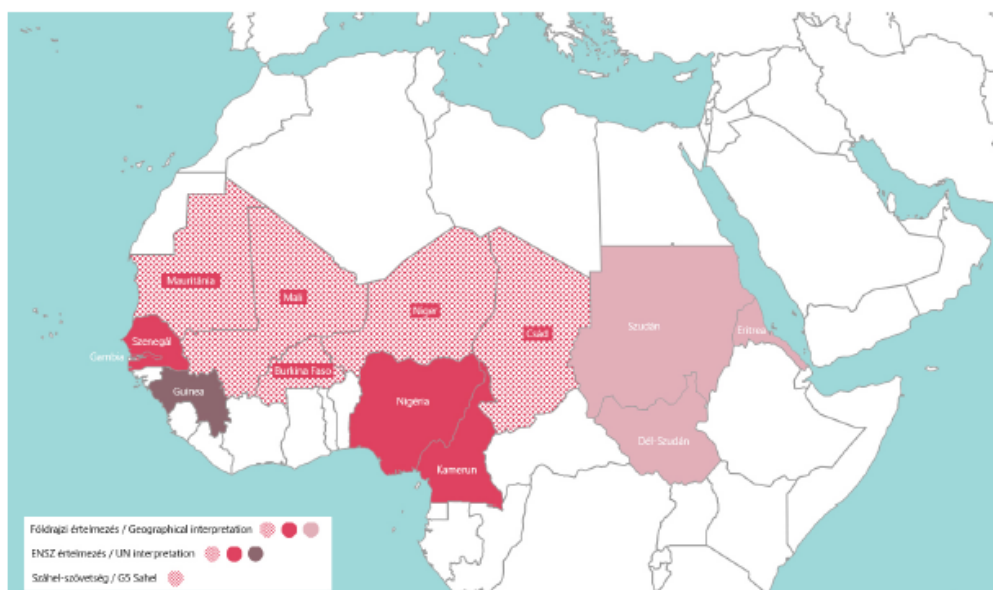
A szerződés szövegében is kiemelték, hogy az együttműködéshez olyan országok csatlakozhatnak, akik az alapító országokkal hasonló politika-geopolitikai tulajdonságokkal bírnak. Ez alá is támasztja következő fejezetem fontosságát, amelyben áttekintem az alapító országok geopolitikai jellemzőit, amelyek Mali, Burkina Faso és Niger kooperációjának alapját adhatja.

⁸ „Burkina Faso legislators unanimously vote to ratify the AES Charter”. *West Africa Democracy Radio*, 2024. Elérhető online: <https://wadr.org/burkina-faso-legislators-unanimously-vote-the-ratification-of-the-liptako-gourma-charter/> (Utolsó elérés dátuma: 2024. november 5.)

II. A Szövetség országainak földrajzi, történelmi, politikai és demográfiai jellemzői

A Szövetséget létrehozó három állam az afrikai kontinens nyugati részén, a Száhel övezetben (2. ábra) található. A Száhel övezet földrajzi szempontból a Szenegáltól Eritreáig tartó régió, a Szaharától délre elterülő sztyeppés rész. A földrajzi fogalomnak azonban nincs pontos definíciója. Az ENSZ álláspontja szerint 10 ország – Szenegál, Mauritánia, Mali, Burkina Faso, Niger, Nigéria, Csád, Kamerun, Gambia és Guinea – tartozik a Száhel övezethez. A legszélesebb értelmezés szerint Szenegált, Mauritániát, Malit, Burkina Fasot, Nigert, Nigériát, Csádot, Szudánt, Dél-Szudánt, Kamerunt, Gambiát és Eritreát foglalja magába a Száhel övezet. Ezen országok földrajzi, történelem, demográfia és az őket érintő kihívásokat nézve sok hasonlóságot mutatnak. Ugyanakkor különböznek is az államok, és ezen különbségek miatt politikai szempontból a Száhel-övezet nem egyezik meg a földrajzi értelemben vett Száhel övezettel. Politikai szempontból Mali, Burkina Faso, Niger és Csád tartoznak ide, mely országok G5 Száhel együttműködés tagjai is voltak.⁹ Már ezen a ponton bekapcsolódik az elemzésbe a geopolitika, hiszen a földrajzi hasonlóságok mellett van egy lényeges különbség a földrajzi értelemben vett Száhel-országok között, ami hozzájárult a politikai különbségek kialakulásához is: Szudán, Eritrea, Gambia, Guinea, Mauritánia és Szenegál rendelkezik tengerparttal és tengeri kijáratokkal. Ezek a földrajzi adottság miatt eltérő kihívásokkal rendelkeznek, vagy bizonyos kihívások, mint például a gazdasági kihívások alacsonyabb mértékben jelentkeznek, mert könnyebben be tudnak kapcsolódni a világgazdaságba. Az éghajlatuk is eltérő a tengeri áramlások miatt, valamint erőforrásokkal, például vízzel, élelmiszerrel, is más mértékben rendelkeznek. A Száhel övezet bármelyik fogalmát is használjuk, az elemzésem tárgyát képező három állam – Mali, Niger és Burkina Faso – mindhárom definíció szerint a Száhel övezethez tartozik.

⁹ Vörös, Zoltán: A Száhel-övezet politikai földrajza. Afrika Tanulmányok. Vol. 18, No. 2, 2024. pp. 49-50.

2. ábra: A Száhel-övezet különböző értelmezései¹⁰

A mai Mali, Burkina Faso és Niger területét Francia Nyugat-Afrikához csatolták a 20. század elején, függetlenségüket 1960-ban nyerték el Franciaországtól.¹¹ A mai napig hatással van a gyarmati múlt a Franciaországgal fenntartott kapcsolatokra. Függetlenedésük óta a demokratikus berendezkedés nem tudott megszilárdulni az országokban. Belső politikai instabilitás, a hadsereg politikai életbe való rendszeres beavatkozása, államcsínyek és folyamatos válságok jellemzik a térséget.¹² Mind Mali, Niger és Burkina Faso a világ legnagyobb kiterjedésű országai közé tartoznak, azonban a népesség és erőforrások eloszlása miatt a hatalmas területek egy része felett, főleg a fővárosoktól távol eső területeken a kormányok nem képesek az irányítást fenntartani, amely csak még nehezebbé teszi az országok bizonyos területei feletti hatalom megtartását.

¹⁰ Forrás: Vörös, Zoltán: A Száhel-övezet politikai földrajza. Afrika Tanulmányok. Vol. 18, No. 2, 2024. p. 50.

¹¹ Bene, Krisztián: A sivatag, a szegénység és a terrorizmus szorításában. Száhel és Közép-Afrika: Mauritánia, Mali, Niger, Csád, Burkina Faso, Közép-afrikai Köztársaság. In Brucker, Balázs, Kruzslicz, Péter (szerk.): Frankofón Afrika. Szegedi Tudományegyetem, SZTE Frankofón Egyetemi Központ, Szeged, 2022. pp. 240., 244., 254.

¹² Fragile State Index Report, 2023. Elérhető online: <https://fragilestatesindex.org/2023/06/14/fragile-states-index-2023-annual-report/> (Utolsó elérés dátuma: 2024. november 10.)

3. ábra: A Száhel-övezetben 2020 óta végrehajtott államcsínyek¹³

A 2020-as évek eleje óta mindhárom államban hajtottak végre államcsínyt (3. ábra), és azóta is katonai vezetés áll az államok élén. Maliban a 2020 áprilisában megválasztott elnök, Ibrahim Boubacar Keita ellen 2020. augusztus 18-án követettek el államcsínyt katonák, majd másnap Keita be is jelentette lemondását.¹⁴ A lemondást megelőző hónapokban folyamatos tüntetések zajlottak az országban az elnök lemondását követelve, amiért nem tudott megfelelően fellépni a korrupció ellen, nem tudott biztonságot teremteni az országban és nem tudta javítani az életkörülményeket. A puccs egyik vezetője, Assimi Goita ezredes az állam elnökévé nyilvánította magát, de 2020 szeptemberében egy átmeneti időre felállított civil kormánynak adta át a vezetést. Az átmeneti időre kinevezett elnök, Bah Ndaw a juntával való egyeztetés nélkül kormányalakításba kezdett, mire reagálva a junta újabb puccsot hajtott végre 2021. május 24-én, Goita kinevezte magát átmeneti elnöknek, és azóta is Mali államfője.¹⁵ Burkina Fasóban 2022. január 24-én Paul-Henri Damiba vezetésével a hadsereg államcsínyt követett el Roch Kabore elnök ellen.¹⁶ Az ország élére Damiba állt, akit 8 hónappal később, 2022 szeptemberében szintén eltávolított a hadsereg, majd Ibrahim Traoré ragadta magához a

¹³ Forrás: „Niger coup undermines French military strategy in Sahel”. *Le Monde*, 2023. Elérhető online: https://www.lemonde.fr/en/le-monde-africa/article/2023/08/02/niger-coup-undermines-french-military-strategy-in-sahel_6077607_124.html (Utolsó elérés dátuma: 2024. november 7.)

¹⁴ „Mali coup: President quits after soldiers mutiny”. *BBC News*, 2020. Elérhető online: <https://www.bbc.com/news/world-africa-53830348> (Utolsó elérés dátuma: 2024. november 7.)

¹⁵ „Puccsok és dzsihádisták – politikai homokvihár Maliban”. *Corvinák*, Marsai Viktor, 2021. Elérhető online: <https://corvinak.hu/en/vilag/2021/06/16/puccsok-es-dzsihadistak-politikai-homokvihar-maliban> (Utolsó elérés dátuma: 2024. november 7.)

¹⁶ „Burkina Faso’s coup and political situation: All you need to know”. *Al Jazeera*, 2022. Elérhető online: <https://www.aljazeera.com/news/2022/10/5/coup-in-burkina-faso-what-you-need-to-know> (Utolsó elérés dátuma: 2024. november 7.)

hatalmat.¹⁷ Mindkét alkalommal azzal indokolták a katonai hatalomátvétel szükségességét, hogy a vezetés nem tudott biztonságot teremteni az országban és nem tudott eredményesen küzdeni az iszlamista lázadó csoportokkal szemben.¹⁸ Mohamed Bazoum nigeri elnök ellen 2023. július 26-án saját testőrsége államcsínyet hajtott végre. Az elnököt és családját háziőrizetbe vették, nem nevezték meg annak a pontos okát, hogy miért volt szükséges a hatalomátvétel. Július 28-án a puccs vezetője, Abdourahmane Tchiani kinevezte magát Niger új elnökének és új kormányt is alakítottak a puccsisták.¹⁹ Okként az ország biztonságának romlását és a rossz kormányzást nevezték meg.²⁰ Mindhárom állam élén az államcsínyek által hatalomra került katonai vezetők vannak a mai napig, és a szöveteget is e három vezető hozta létre.

Az elemzésem tárgyát képező Mali, Burkina Faso és Niger tengerparttal nem rendelkező országok, egymás szomszédságában (4. ábra). A három államból álló Szövetség szomszédjai északról nyugat felé haladva: Algéria, Mauritánia, Szenegál, Guinea, Elefántcsontpart, Ghána, Togo, Benin, Nigéria, Csád és Líbia. Mali körülbelül 1 200 000 km² területű állam, fővárosa Bamako.²¹ Az ország területének jelentős része a sivatagban helyezkedik el. Északon homokdűnék, délen szavanna található. Burkina Faso hivatalos neve a függetlenedéstől 1984-ig Felső-Volta volt, az országon keresztül folyó Volta mind a három ága – Fekete-Volta, Fehér-Volta, Vörös-Volta – áthalad Burkina Faso-n. Fővárosa Ouagadougou. Az ország körülbelül 274 000 km²-nyi területét szavanna borítja.²² Az 1 267 000 km² területű Niger fővárosa Niamey. Míg északi részén sivatagos területeket, addig déli részén szavannát találunk. Folyója a Niger.²³

¹⁷ „Burkina Faso army captain announces overthrow of military government”. *France24*, 2022. Elérhető online: <https://www.france24.com/en/live-news/20220930-%F0%9F%94%B4-burkina-faso-army-captain-on-state-tv-announces-overthrow-of-military-government> (Utolsó elérés dátuma: 2024. november 7.)

¹⁸ „Burkina Faso coup: Who is new leader Ibrahim Traoré?”. *BBC News*, 2022. Elérhető online: <https://www.bbc.com/news/world-africa-63131095> (Utolsó elérés dátuma: 2024. november 7.)

¹⁹ „Niger’s first democratically elected president is ousted”. *Los Angeles Times*, 2023. Elérhető online: <https://www.latimes.com/archives/la-xpm-1996-01-28-mn-29617-story.html> (Utolsó elérés dátuma: 2024. november 7.)

²⁰ „Deteriorating security’: What led to Niger’s coup and what next?”. *Al Jazeera*, 2023. Elérhető online: <https://www.aljazeera.com/news/2023/7/27/deteriorating-security-brief-history-of-sahel-coupists-favoured-reason> (Utolsó elérés dátuma: 2024. november 7.)

²¹ CIA: The World Factbook, Explore All Countires – Mali. Elérhető online: <https://www.cia.gov/the-world-factbook/countries/mali/> (Utolsó elérés dátuma: 2024. november 7.)

²² CIA: The World Factbook, Explore All Countires – Burkina Faso. Elérhető online: <https://www.cia.gov/the-world-factbook/countries/burkina-faso/> (Utolsó elérés dátuma: 2024. november 7.)

²³ CIA: The World Factbook, Explore All Countires – Niger. Elérhető online: <https://www.cia.gov/the-world-factbook/countries/niger/> (Utolsó elérés dátuma: 2024. november 7.)

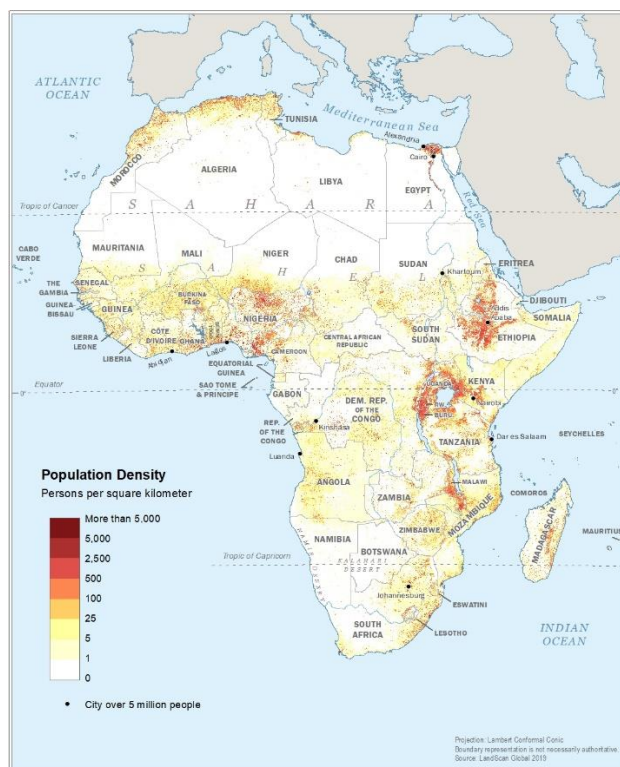
4. ábra: Műholdfelvétel Afrikáról²⁴

Demográfiai szempontból is nagyon sok hasonlóságot mutatnak az államok. Etnikailag sokszínűek. A népességrobbanás csúcsát még nem érte el a térség, de mind a három országban nagyon magas a termékenységi ráta, és népesség életkor szerinti összetétele tekintetében fiatal társadalmakról van szó, ahol a lakosság többsége 25 éves kor alatti. Az országok a népességgel kapcsolatos olyan kihívásokkal küzdenek, mint a migráció, a munkanélküliek magas aránya és írástudatlanság széles körű elterjedése. Burkina Fasoban körülbelül 23 millió ember él. Burkina Fasoban a legnagyobb arányban a mosszík, a fulanik, gurmák és tuaregek vannak. A vallás tekintetében többségben vannak a muszlimok, de római katolikusok és protestánsok is jelen vannak Burkina Fasoban.²⁵ Niger népessége körülbelül 22 millió fő, több mint 50 százalékuk a hausza népcsoporthoz tartozik. Emellett tuaregek, fulanik, arabok és szonghaik is élnek az állam területén. Szinte a teljes lakosság, 95 százalékuk muszlimnak vallja magát. A világ

²⁴ Forrás: CIA: The World Factbook, Maps. Elérhető online: <https://www.cia.gov/the-world-factbook/maps/world-regional/> (Utolsó elérési dátuma: 2024. november 7.)

²⁵ Joshua Project – Burkina Faso. Elérhető online: <https://joshuaproject.net/countries/UV> (Utolsó elérési dátuma: 2024. november 7.)

legmagasabb termékenységi rátája Nigerben van, ahol egy nőre átlagosan hét gyermek jut.²⁶ Mali 22 millió fős lakosságának jelentős része muszlim, és bambarák, tuaregek, dogonok a jelentősebb létszámban jelen levő népcsoportok.²⁷

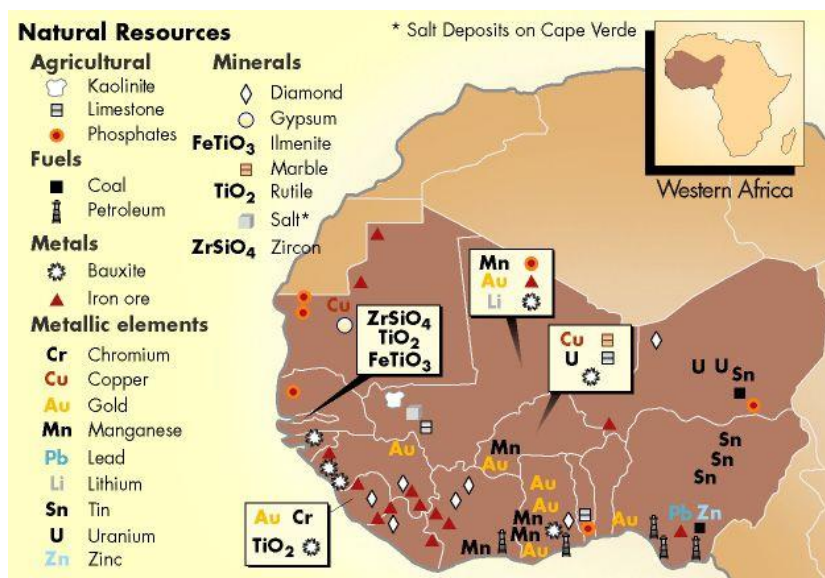
5. ábra: Térkép Afrika népsűrűségéről²⁸

A három állam nagy kiterjedésű államterülettel rendelkezik és a népesség létszáma is magas. Azonban e hatalmas területeken, mint ahogy azt az 5. ábra is jól szemlélteti, a népesség nem egyenletesen oszlik el, elsősorban a földrajzi adottságoknak köszönhetően. A fővárosokban és környékükön, valamint az erőforrások közelében magasabb a népsűrűség. Mali lakossága az ország déli felébe koncentrálódik. Nigerben a déli országrészen, különösen a Nigériával és Beninnel közös határok közelében laknak többen. Burkina Fasóban a népsűrűség az ország középső és déli részen, a fővárosi térségben magasabb.

²⁶ Joshua Project – Niger. Elérhető online: <https://joshuaproject.net/countries/NG> (Utolsó elérés dátuma: 2024. november 7.)

²⁷ Joshua Project – Mali. Elérhető online: <https://joshuaproject.net/countries/ML> (Utolsó elérés dátuma: 2024. november 7.)

²⁸ Forrás: CIA: The World Factbook, Maps. Elérhető online: <https://www.cia.gov/the-world-factbook/maps/world-regional/> (Utolsó elérés dátuma: 2024. november 7.)

6. ábra: Természeti kincsek Nyugat-Afrikában²⁹

A lakosság nagy részének munkalehetőséget biztosít a természeti kincsek kitermelése, így a lelőhelyek környékén többen élnek. A 6. ábra is kitűnően szemlélteti, hogy a három állam területén számos természeti kincs lelőhelye megtalálható. Burkina Fasóban mangán, arany, réz, uránium, bauxit, márvány és mészkőlelőhelyek vannak. Maliban mangán, arany, lítium, bauxit, vasérc, foszfát, kaolinit, mészkő és só található. Niger gazdag urániumban, ónban, foszfátban, vasércben, szénben és gyémántban. Az erőforrások kitermelése az országok gazdaságának jelentős ágazatát jelenti, azonban a kibányászáshoz gyakran más államok segítségére szorulnak.

Annak ellenére, hogy természeti kincsekben gazdag államokról van szó, a világ legszegényebb országai között vannak számontartva. Számptalan nehézség és probléma gátolja azt, hogy gazdaságilag fejlődjön ez a térség, és a gazdasági fejlődés és a demokratikus berendezkedés megszilárdulása kölcsönösen hatnak egymásra. Olyan kihívásokkal küzdenek, mint a klímaváltozás, az élelmiszerhiány, túlnépesedés, iskolázatlanság, fegyveres konfliktusok. Nem rendelkeznek tengeri kijáráttal, amely jelentősen megnehezíti pozíciójukat a nemzetközi viszonyokban betöltött szerepük tekintetében, ugyanis ez nagyban megnehezíti az országok bekapcsolódását a világkereskedelemben. Emiatt szintén más államok segítségére szorulnak, jó kapcsolatot kell ápolniuk olyan országokkal, akik tőlük eltérő földrajzi adottságokkal rendelkeznek.

Mindemellett az országok számára a legjelentősebb nehézségek a biztonságpolitikai kihívások, a terrorista és dzsihádisták szervezetek tevékenysége jelenti, amely több tízezer

²⁹ Forrás: „Bauxite-Gold-Uranium: what the soldiers are controlling in West Africa”. *Ofcs.report*, 2023. Elérhető online: <https://www.ofcs.it/internazionale/bauxite-gold-uranium-what-the-soldiers-are-controlling-in-west-africa/#gsc.tab=0> (Utolsó elérés dátuma: 2024. november 8.)

ember életét követelte már meg. Az aláírt Liptako-Gourma Charta célja is a kollektív védelem mellett a dzsihádisták szervezetek elleni küzdelem. A szerződés elnevezése minden bizonnyal nem véletlen. Ugyanis ez a terület az egyik központja a terrorizmusnak a régióban. A Liptako-Gourma térség Mali, Burkina Faso és Niger határainak találkozásánál fekszik. Burkina Faso keleti része, Niger délnyugati része és Közép-Mali délkeleti része tartozik a területhez. Maliban található két város, Timbuktu és Kidal városát összekötő vonaltól délkeleti irányban tartó terület egészen Burkina Faso és Niger déli határáig terjed. A területet domborzati szempontból alapvetően síkság jellemzi, csupán a déli részén található néhány dombvidék. Szavanna és félsivatag borítja a területet.

7. ábra: A Liptako-Gourma térség³⁰

A területbe beletartozik Burkina Faso és Niger fővárosa is, Ouagadougou és Niamey is. A területen északról délre átfolyik a Niger folyó, amely a régió fontos erőforrása, emiatt a népsűrűség is magasabb ezen a részen. A Liptako-Gourma térségen keresztül húzódik a Száhel övezet, emellett sivatag és szavanna borította rész is tartozik hozzá. Az egyik legszegényebb és legfejletlenebb régiójáról van szó Afrikának, így a terrorista szervezetek a megélhetéssel küzdő lakosság számára megoldást jelenthetnek.

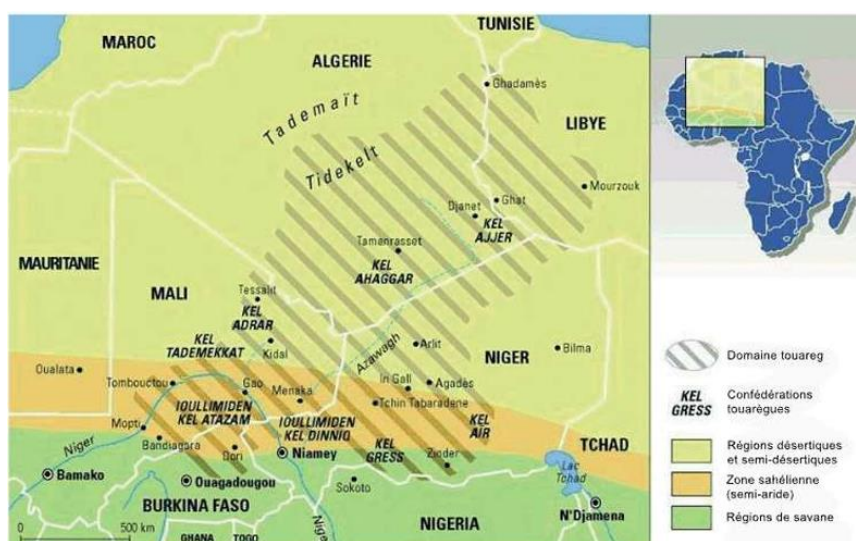
A térség kihívásai nem választhatók el egymástól, hatással van az egyik probléma más nehézségekkel, és van, mikor együttesen jelentkeznek. Egy ilyen eset volt a 2012-ben kezdődő válság Maliban, amikor a tuareg népcsoport lázadása lehetőséget adott a terrorista

³⁰ The „ACTS” project (Support for cross-border cooperation in the Sahel)”. *MOT*, 2016. Elérhető online: http://preprod.espaces-transfrontaliers.org/index.php?id=478&L=1&tx_tmswmotresources_news%5Bnews%5D=710&tx_tmswmotresources_news%5Baction%5D=show&tx_tmswmotresources_news%5Bcontroller%5D=News&cHash=318c8d0da1234aae2d4d2c83fcb8ca41 (Utolsó elérés dátuma: 2024. november 8.)

szervezeteknek tevékenységük terjesztésére, amelyre azért tartom fontosnak kitérni, hogy megismerjük a tuaregek és terrorista szervezetek közötti kapcsolatot, és a felkelés során kialakult kötődés miatt válhatott a Liptako-Gourma térség ilyen kiemelt szerepbe a terrorizmus szempontjából.

III. A geopolitika biztonsági aspektusa: a 2012-es mali konfliktus

A Száhel-övezetben a terrorista csoportok gyors elterjedésének egyik gyökere volt a 2012-ben Maliban zajló válság, amikor 2012 januárjában a tuareg népcsoport felkelést indított az ország északi részének függetlenségéért.³¹ A konfliktus oka a kontinens gyarmatosításig és az országok függetlenedéséig nyúlik vissza, amikor az államok határának meghúzásakor a gyarmatosítók az etnikai határokat figyelmen kívül hagyva, mesterségesen húzták meg az államhatárokat.³² A 8. ábrán is jól látható, hogy a tuareg népcsoport több állam területén is él, köztük Maliban, Nigerben és Burkina Fasoban, különösen a három ország határánál, a Liptako-Gourma térségben. A tuareg etnikum már 1917-ben, a francia gyarmati fennhatóság idején is törekedett egy szuverén állam kialakítására, ezért a franciák tudatosan úgy húzták meg a határokat, hogy a tuareg törzseket elválasszák egymástól.³³ A függetlenedés óta Maliban szinte folyamatosan problémákat okozott a tuaregek szeparatista törekvése. 1992-ben a Bamakoban aláírt Nemzeti Paktumnak köszönhetően sikerült átmeneti szünetet elérni, a paktum többek között politikai jogokat és helyi képviselőket biztosított a tuaregek számára.³⁴ Ezzel párhuzamosan 1992-ben sikerült Malinak a demokrácia útjára lépni, és a 2010-es évek elejére Afrika példaállamává, egyik legstabilabb demokráciájává válni.³⁵

8. ábra: Tuareg területek Nyugat-Afrikában³⁶

³¹ Ritter, Noémi: Mali: a new challenge for peacekeeping. AARMS – Academic and Applied Research in Military and Public Management Science. Vol. 13, No. 1, 2014. p. 106.

³² Varga, 2019. p. 64.

³³ Varga, 2019. p. 68.

³⁴ D. Wing, Susanna: Bfirefing Mali: Politics of a Crisis. African Affairs. Vol. 112, No. 448, 2013. p. 481. Elérhető online: <https://www.jstor.org/stable/43817336> (Utolsó elérés dátuma: 2024. november 8.)

³⁵ Ritter, 2014. p. 105.

³⁶ Varga, Márton: A tuaregek – lázadástól a polgárháborúig. Hadtudományi Szemle. Vol. 12, No. 2, 2019. p. 67.

2012-ben mindössze egy hónappal a demokratikus választások előtt tört ki a felkelés, amely szinte azonnal megsemmisítette az állam addig elért eredményeit. A konfliktus kirobbanásának több oka is volt. Egyrészt a határok meghúzásával teremtett ellentét a társadalomban. A 2008-as pénzügyi- és gazdasági válság hatására súlyosbodó gazdasági problémák, és az országot sújtó szárazság, valamint a Közel-Keleten és Észak-Afrikában végig söprő arab tavasz. A tuaregek által létrehozott Nemzeti Mozgalom Azawad Felszabadításáért (National Movement of Liberation of Azawad – MNLA) nevű csoport harcolt a terület függetlenségéért, mely csoporthoz a mali központi hatalom meggyengülését követően több terrorszervezet is csatlakozott. Az Anszar ad-Dín tuaregek által létrehozott helyi terrorista szervezet, az al-Kaida regionális csoportja az Iszlám Maghreb al-Kaidája (al-Qaida in the Islamic Maghreb – AQIM) és az AQIM-ről levált Mozgalom az Egységért és a Dzsihádért Nyugat-Afrikában (Movement of Unity and Jihad in West Africa - MUJAO) nevű terrorszervezet. Azonban jelentős érdekkülönbség volt a tuaregek és a terrorszervezetek között, ugyanis a tuaregek Azawad régió autonómiájáért és függetlenségéért harcoltak, míg a terrorszervezetek célja egy egész Malira kiterjedő iszlám, saría jog által irányított állam létrehozása volt.³⁷

A felkeléssel párhuzamosan 2012. március 22-én puccsot hajtottak végre a kormány ellen, arra hivatkozva, hogy nem tud úrrá lenni a felkelésen.³⁸ A központi hatalom összeomlásával a felkelők könnyen el tudták foglalni Mali északi területeit, köztük olyan fontos városokat, mint Gao és Timbuktu (9. ábra). A lázadók április 6-án kikiáltották Azawad függetlenségét, a hatalom azonban nem az MNLA, hanem a terrorszervezetek kezébe került.³⁹ 2012 nyarán Burkina Fasóban az MNL és az Anszar ad-Dín hajlandó volt tárgyalóasztalhoz ülni a mali kormánnyal: tűzszünetről egyeztek meg. Az AQMI és MUJAO azonban elutasította az egyezkedéseket.⁴⁰ A nemzetközi beavatkozás egyre sürgetőbbé vált, azonban a nemzetközi közösségen belül nem volt egységes álláspont arról, mikor, hogyan és kinek az irányításával kellene megvalósítani a beavatkozást. Mindenki azt remélte, a tárgyalások eredményesek lesznek és elkerülhető a beavatkozás. Azonban 2013 januárja fordulópontot hozott a felkelésben, az iszlamista csoportok dél és a főváros, Bamakó irányába kezdtek el támadásokat indítani. Mali elnöke, Dioncounda Traoré és az Nyugat-Afrikai Államok Gazdasági Közössége (ECOWAS) attól

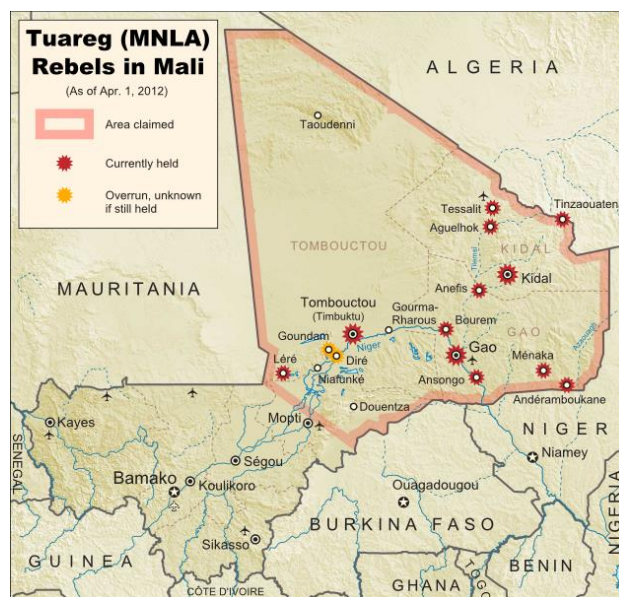
³⁷ Ritter, 2014. pp. 106-107.

³⁸ Ritter, 2014. p. 105.

³⁹ Ritter, 2014. pp. 106-107.

⁴⁰ Marsai, Viktor: Külföldi katonai beavatkozás Maliban – az Opération Serval háttere és eredményei. Nemzet és Biztonság. Vol. 6, No. 1-2, 2013. p. 105.

tartva, hogy a lázadás áterjed az ország többi részére is nemzetközi katonai intervenciót kért a nemzetközi közösségtől.⁴¹

9. ábra: A felkelők által 2012. április 1-ig elfoglalt területek⁴²

Az Egyesült Nemzetek Szervezetének Biztonsági Tanácsa a 2012. december 20-án meghozott határozatában döntött a nemzetközi beavatkozás mellett, létrehozta az African Led International Support Mission in Mali (AFISMA) nevű katonai missziót egy évre szóló periódusra, de a misszió csak 2013 elején kezdte meg működését. A misszió feladata között szerepelt, hogy segítse a mali védelmi és biztonsági erők újjáépítését más nemzetközi szereplőkkel, mint az Európai Unióval együttműködve, emellett támogatást adjanak az államapparátus újjászervezésében. Vezetésére az ECOWAS lett megbízva.⁴³ Franciaország 2013 januárjában avatkozott be a Serval művelet és a Panther művelet keretein belül 3800 katona részvételével. Az ECOWAS a kontinens más országaiban zajló válságok mellett nem tudta hatékonyan folytatni az AFISMA missziót, emiatt ennek vezetését az ENSZ magára vállalta és 2013. április 25-én a Biztonsági Tanács 2100. számú határozatában az AFISMA-t United Nations Multidimensional Integrated Stabilization Mission in Mali (MINUSMA) néven békefenntartó misszióként szervezte újjá. A missziót kezdetben egy éves időtartamra hozták létre a mali átmeneti kormány támogatására. A Biztonsági Tanács 2014. június 25-én az 2164-es számú határozatban a misszió működésének meghosszabbítása mellett döntött a stabilizáció és biztonság biztosítását feladatul kitűzve. A 2021-ben bekövetkezett államcsínyek után, a

⁴¹ Ritter, 2014. p. 107.

⁴² Forrás: „Mali Conflict Map: Separatists Capture Timbuktu and Gao (April 2012). *Political Geography Now*, 2012. Elérhető online: <https://www.polgeonow.com/2012/04/mali-rebellion-map-update-3.html> (Utolsó elérés dátuma: 2024. november 8.)

⁴³ UN Security Council Resolution 2085, 2012.

hatalmat magához ragadó katonai vezetés az ország elhagyására kérte fel a missziót. A Biztonsági Tanács 2023. június 30-án a 2690. határozatban 2023. december 31-vel lezárta a MINUSMA missziót.

Franciaország a Serval művelet befejezése után létrehozta a Barkhane műveletet, amely 2014 augusztusában kezdte meg működését Maliban. A művelet keretein belül 5100 francia katona küzdött a térségben a terrorizmus ellen mali, burkina faso-i, mauritániai, csádi, és nigeri katonákkal együttműködve. A 2020-as évek elején Maliban történt belpolitikai változások miatt Emmanuel Macron francia elnök bejelentette 2022-ben, hogy megszünteti a Barkhane műveletet Maliban és kivonja a francia erőket az országból.⁴⁴

Az események következtében a terrorista szervezetek jelenléte és tevékenysége nemcsak Mali, hanem a térség, kifejezetten a Liptako-Gourma térség egyik legégetőbb kihívása lett. Ahogy azt a Szövetséget létrehozó szerződésben is láttuk, az együttműködés elsődleges célja, hogy a terrorista szervezetek ellen fellépjen. Ahhoz, hogy jobban megértsük a probléma jelentőségét, részletesebben meg kell ismerni a terrorizmus tendenciáit a régióban.

⁴⁴ Doukhan, David: The End of Operation Barkhane. International Institute for Counter-Terrorism (ICT), 2022. Elérhető online: https://www.jstor.org/stable/resrep47107?searchText=barkhane+operation&searchUri=%2Faction%2FdoBasicSearch%3FQuery%3Dbarkhane%2Boperation%26so%3Drel&ab_segments=0%2Fbasic_search_gsv2%2Fcontrol&refreqid=fastly-default%3Ac3f71b39aea7bb8e721c0afaab01cc76&seq=3 (Utolsó elérés dátuma: 2024. november 13.)

IV. A fő kihívás: a terrorizmus

Az afrikai kontinensen a terrorcselekmények szinte az országok függetlenedése óta jelen vannak, azonban a függetlenedéskor létrejövő szeparatista mozgalmak akkor még nem minősültek terrorszervezeteknek. A 20. században jelent meg az iszlamista terrorizmus a kontinensen. A függetlenedés után kialakult politikai instabilitás, gyenge államiság csak elősegítették a terrorista szervezetek elterjedését a kontinensen.⁴⁵ Mint ahogy azt a 10. ábra is jól szemlélteti, Afrikának csak bizonyos részein „honosodtak meg” a terrorcsoportok, és a terrorista szervezetek által egyik legfertőzöttebb régió Mali, Niger és Burkina Faso területén található, ahol olyan terrorszervezetek működnek, mint az Iszlám Állam a Nagy-Szaharában, al-Kaida az Iszlám Maghrebben és a Jama'a Nusrat ul-Islam wa al-Muslimin (JNIM).

10. ábra: Militáns iszlamista csoportok Afrikában⁴⁶

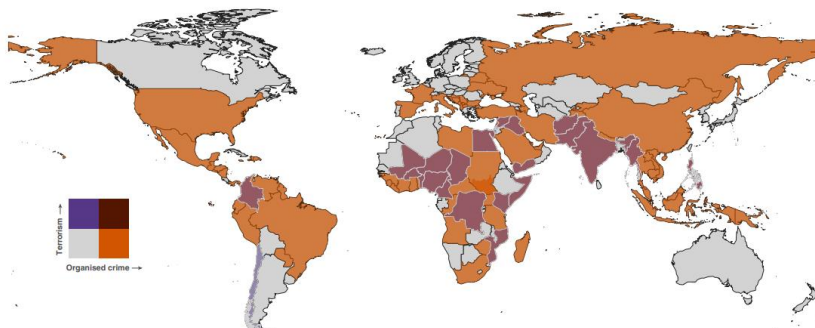
A terrorizmus az évek során szorosan összefonódott a szervezett bűnözéssel. A terrorista szervezetek tevékenységei közé tartozik az ember-, drog- és fegyvercsempészet. Azokban az országokban, ahol jelen van a szervezett bűnözés, nagyvalószínűséggel terrorszervezetek is

⁴⁵ Marsai, Viktor – Szijj, Dóra: Afrika és a terrorizmus, az al-Kaida jelenség a fekete kontinensen. Afrika Tanulmányok. Vol. 5, No. 1, 2011. pp. 42-44.

⁴⁶ „Jihadism in North Africa: „A 'Resilient' Threat in Times of Global Crises”. ISPI, 2023. Elérhető online: <https://www.ispionline.it/en/publication/jihadism-in-north-africa-a-resilient-threat-in-times-of-global-crises-132039> (Utolsó elérés dátuma: november 10.)

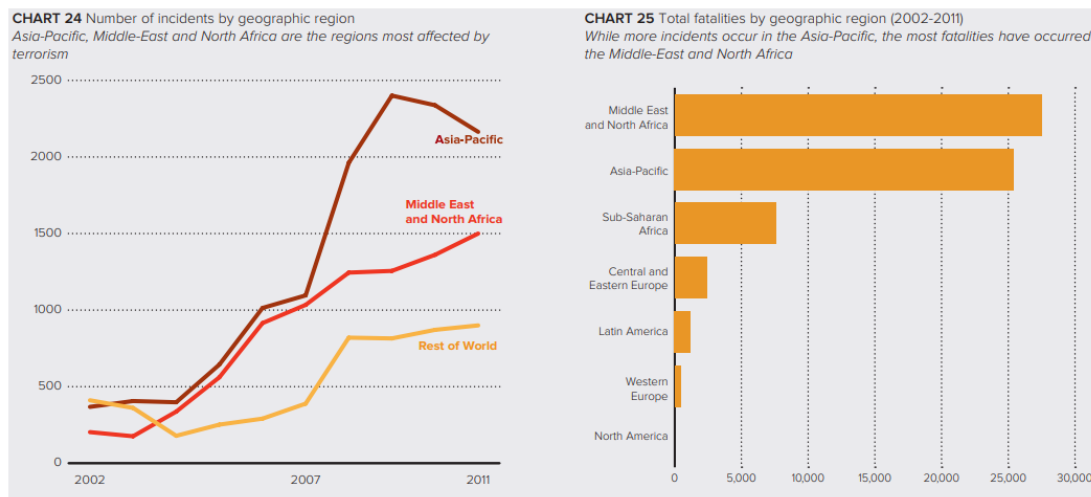
működnek. A 11. ábrán is kiválóan szemlélteti számunkra, hogy Nyugat-Afrika az egyik példa arra, ahol mindkettő kihívás, mind a terrorizmus, mind a szervezett bűnözés megjelenik.

Terrorism and organised crime across the world
Organised crime and terrorist groups frequently operate in overlapping areas.

11. ábra: A terrorizmus és a szervezett bűnözés a világon⁴⁷

Annak ellenére, hogy jelen voltak terrorszervezetek Nyugat-Afrikában, a térség mégsem számított a terrorizmus epicentrumának egészen a 2010-es évek elejéig-közepéig. Mint ahogy az a 12. ábrán is jól látszik, a legtöbb terrorcselekmény Ázsia Csendes-óceáni részén történt, a legtöbb áldozattal járó támadások pedig a Közel-Keleten és Észak-Afrika területén történtek a 2010-es évekig.

12. ábra: A terrorista cselekmények számának változása 2002-2011 között⁴⁸

Az Institute for Economics & Peace (IEP) által készített Global Terrorism Index-et vizsgálva jól látható a változás, ami a három államban végbement a terrorizmus tekintetében az utóbbi évtizedben. A Global Terrorism Index pontszám alapján rendezi sorrendbe a vizsgált

⁴⁷ Global Terrorism Index, 2024. p. 53. Elérhető online: <https://www.visionofhumanity.org/wp-content/uploads/2024/02/GTI-2024-web-290224.pdf> (Utolsó elérés dátuma: 2024. november 8.)

⁴⁸ Global Terrorism Index Report, 2012. p. 30. Elérhető online: <https://www.files.ethz.ch/isn/156010/2012-Global-Terrorism-Index-Report1.pdf> (Utolsó elérés dátuma: 2024. november 8.)

államokat, az országokat a terrorizmus hatása szempontjából rangsorolja. 2024-ben már 163 államot vizsgáltak. A terrorizmusnak nincs egy általánosan elfogadott, univerzális definíciója, az IEP azonban egy saját maga által elfogadott terrorizmus fogalmat használ az elemzésekkor, miszerint a terrorizmus „az erőszakkal való fenyegetés, vagy annak tényleges alkalmazása egy nem állami szervezet részéről politika, gazdasági, vallási vagy társadalmi célok elérése érdekében félelem, kényszerítés vagy megfélemlítés révén”.⁴⁹

Az IEP négy szempont alapján számolja ki az országok pontszámát, amelyek a következők: (1) az adott évben történt terrorista incidensek száma, (2) az adott évben terrorizmus okozta halálesetek száma, (3) az adott évben terrorizmus okozta sérülések, sebesülések száma, (4) az adott évben terroristák által túszul esett emberek száma. A négy különböző szempont eltérő súlyozással számít bele a pontszám kiszámításába.⁵⁰ A négy szempont eltérő súlyozással számítódik bele az ország pontszámába. Valamint meg kell jegyezni, hogy a 2012-es elemzésnél a negyedik szempont a túszok helyett az adott évben terrorizmus által okozott anyagi kár megközelítő értéke volt.⁵¹

A 2012-es jelentésben, amely a 2011-es adatokat elemzi, sem Mali, sem Burkina Faso, sem Niger nem szerepelt az első 10 helyen. Mali 3,389-cel a 43. helyen, Niger 3,266 ponttal a 44. helyen állt. Burkina Faso azon kevés állam közé tartozott, aki 0 pontot kapott, azaz a 2011-es évben nem fenyegette Burkina Fasot terrorista cselekmény.⁵²

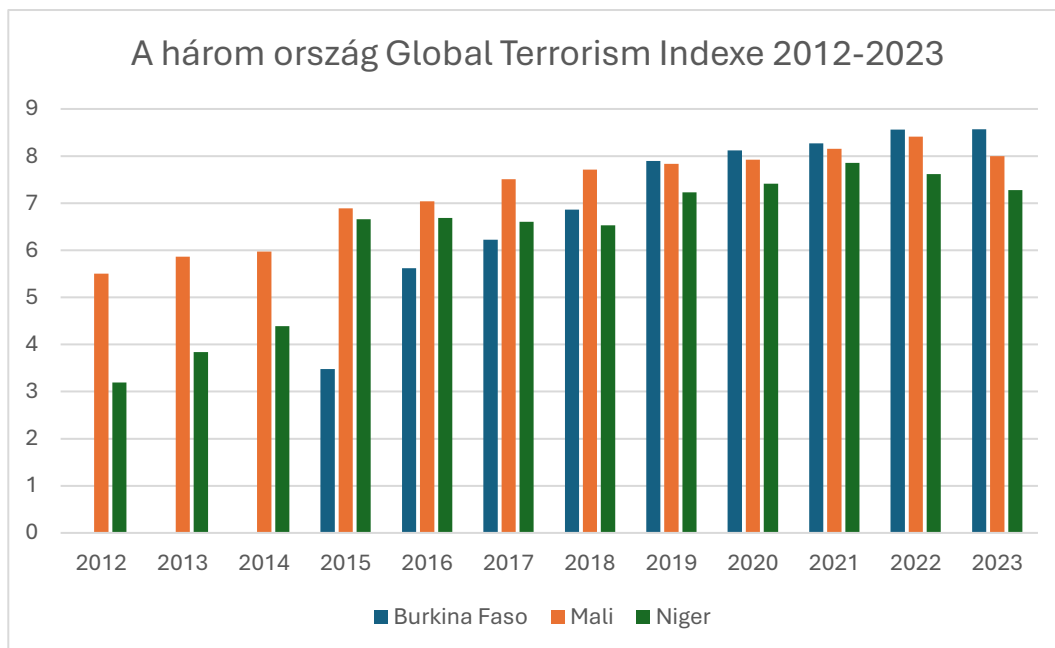
A 2012-ben Maliban történt tuareg felkelés, amelyhez terrorista szervezetek is csatlakoztak, jelentősen megváltoztatta a viszonyokat, melyet a 13. ábra is jól láthatóan szemléltet. Kezdetben csak Mali szerepelt egyre rosszabbul a rangsorban, az évek alatt azonban a terrorizmus átgyűrűzött a két szomszédos államra is. Mali 2012-re a 22. helyre került előre a rangsorban 4.591 ponttal. Nigerben a 2013-2014-es elemzés között eltelt idő alatt kezdett el romlani a helyzet. Míg a 2013-as elemzésben a 60. helyen állt, addig 2014-re a 34. helyre lépett előre. Burkina Fasoban a 2015-ös elemzésig nem volt hatása a terrorizmusnak, a 2015-ös elemzésben azonban az 52. helyre került az ország. A legutóbbi, 2024-es, ami a 2023-as adatokat dolgozza fel, Burkina Faso a rangsor első helyére került, olyan országokat megelőzve, mint Afganisztán és Irak, akik több mint egy évtizede mindig a rangsor tetejére kerültek.

⁴⁹ Global Terrorism Index Report, 2012. p. 8. Elérhető online: <https://www.files.ethz.ch/isn/156010/2012-Global-Terrorism-Index-Report1.pdf> (Utolsó elérés dátuma: 2024. november 8.)

⁵⁰ Global Terrorism Index, 2024. p. 76. Elérhető online: <https://www.visionofhumanity.org/wp-content/uploads/2024/02/GTI-2024-web-290224.pdf> (Utolsó elérés dátuma: 2024. november 8.)

⁵¹ Global Terrorism Index Report 2012, p. 9.

⁵² Global Terrorism Index Report, 2012. pp. 4-5. Elérhető online: <https://www.files.ethz.ch/isn/156010/2012-Global-Terrorism-Index-Report1.pdf> (Utolsó elérés dátuma: 2024. november 8.)

13. ábra: A három ország Global Terrorism Indexe 2012-2023 (Saját szerkesztés)⁵³

A terrorizmus problémájának megoldása nemcsak a közvetlenül érintett három állam számára, hanem a nemzetközi közösség számára is fontos. Mali, Niger és Burkina Faso több nemzetközi szervezetnek is tagja, a világ valamennyi államát magába tömörítő Egyesült Nemzetek Szervezetétől, a kizárólag a három állam által létrehozott Liptako-Gourma Hatóságig. Ezen szervezetek mind szeretnék csökkenteni a terrorizmust a térségben.

⁵³ Global Terrorism Index adatok Mali, Niger, Burkina Faso 2012-2023. Elérhető online a Trading Economics adatbázisában: <https://tradingeconomics.com/mali/terrorism-index>, <https://tradingeconomics.com/niger/terrorism-index>, <https://tradingeconomics.com/burkina-faso/terrorism-index>. Utolsó elérés ideje: 2024. november 9.)

V. Nemzetközi szervezetek és korábbi együttműködések

Az Egyesült Nemzetek Szervezete (ENSZ) egy univerzális nemzetközi szervezet, amelynek munkájában valamennyi független, szuverén állam részt vesz. A második világháborút követően 1945-ben hozták létre. Fő célkitűzései közé tartozik a nemzetközi biztonság és béke biztosítása, az államok közötti kapcsolatok fejlesztése, az életszínvonal és életkörülmények fejlesztése az államoknak nyújtott segélyeken keresztül például az írástudatlanság felszámolására, a humanitárius válságok leküzdésére, az alapvető jogok biztosítására. Az ENSZ-nek hat fő szerve van – a Közgyűlés, a Biztonsági Tanács, a Gazdasági és Szociális Tanács, a Gyámügyi Tanács, a Nemzetközi Bíróság és a Titkárság.⁵⁴

A három nyugat-afrikai ország függetlenségük elnyerése után lettek az ENSZ tagjai. Mali 1960. szeptember 28-án, Burkina Faso⁵⁵ és Niger 1960. szeptember 20-án, Mali 1960. szeptember 28-án vált ENSZ-tagállammá.⁵⁶ Az országok azóta aktívan részt vesznek az ENSZ munkájában és működésében. A Közgyűlésben, amely az ENSZ univerzális szerve és minden tagállam részt vesz az ülésein, a felvételük óta képviseltetik magukat. A Biztonsági Tanácsnak mindhárom állam többször is volt már nem állandó tagja, Mali 1966-1967-ben és 2000-2001-ben, Burkina Faso 1984-1985 és 2008-2009, Niger 1980-1981 és 2020-2021 között,⁵⁷ így képviselhették az afrikai érdekeket az ENSZ döntéshozatalában. A Gazdasági és Szociális Tanács, amely az ENSZ egyik tanácskozó szerve és ajánlásokat tesz, elsősorban fejlesztési célokkal foglalkozik a gazdaságot, a szociális ügyeket és a környezetvédelmet illetően, tagjait a Közgyűlés választja 3 éves ciklusokra.⁵⁸ Niger 1971-1973, 1989-1991 és 2008-2010 között, Mali 1973-1975 és 1982-1984 között, Burkina Faso 1968-1970, 1977-1979, 1990-1992, 2000-2002 és 2012-2017 között vett rész ennek a szervnek a munkájában.⁵⁹

Az ENSZ viszonya a három országgal az elmúlt években feszültté vált. Azonban mind az ENSZ, mind Mali, Niger és Burkina Faso részéről fontos a kölcsönös jó kapcsolat. Az ENSZ-nek azért fontos a baráti kapcsolat ezekkel az országokkal, hogy a Száhel-övezetben megtartsa befolyását és segíteni tudja a térség biztonságának és stabilitásának megteremtését. A három

⁵⁴ „Általános Információk az ENSZ-ről”, Egyesült Nemzetek Szervezete Bécsi Információs Szolgálat. Elérhető online: <https://unis.unvienna.org/unis/hu/topics/the-un-in-general.html> (Utolsó elérés dátuma: 2024. október 18.)

⁵⁵ Burkina Faso hivatalos neve 1984. augusztus 4-ig Felső-Volta volt. 1984-ben jelentette be az állam a névváltoztatását az ENSZ-nek.

⁵⁶ „Member States”, United Nations. Elérhető online: <https://www.un.org/en/about-us/member-states#gotoM> (Utolsó elérés dátuma: 2024. október 18.)

⁵⁷ „UN Member States on the Record”, United Nations Dag Hammarskjöld Library, 2023, <https://www.un.org/en/library/unms> (Utolsó elérés dátuma: 2024. október 18.)

⁵⁸ „Általános Információk az ENSZ-ről”, Egyesült Nemzetek Szervezete Bécsi Információs Szolgálat. Elérhető online: <https://unis.unvienna.org/unis/hu/topics/the-un-in-general.html> (Utolsó elérés dátuma: 2024. október 18.)

⁵⁹ „UN Member States on the Record”, United Nations Dag Hammarskjöld Library, 2023, <https://www.un.org/en/library/unms> (Utolsó elérés dátuma: 2024. október 18.)

nyugat-afrikai államnak pedig nélkülözhetetlen az ENSZ-től kapott gazdasági és humanitárius segély, amely az infrastruktúra fejlesztését segíti, valamint az országokat érő válságok, aszályok okozta nehézségeket csillapítja. Eltérő időszakban, különböző mértékben működik együtt az ENSZ az államokkal, a kapcsolatot leginkább az országok belső viszonyai határozzák meg.

A 2012-ben Maliban történt zavargások kormányzati válsághoz is vezettek az országban. Az ENSZ 2013 áprilisában létrehozta a MINUSMA missziót, melynek keretében a békefenntartást az ENSZ kéksapkásai átvették az Afrikai Unió által vezetett AFISMA missziótól. A MINUSMA célja volt többek között a biztonság helyreállítása, a civil lakosság védelme és a humanitárius segítségnyújtás elősegítése Maliban.⁶⁰ A misszióban kezdetben 13000 békefenntartó vett részt, ez az szám 2023-ra 15 000-re nőtt.⁶¹ A misszió az ENSZ egyik legveszélyesebb békefenntartó programja volt, a békefenntartókat folyamatosan érte a terrorista fegyveres csoportok támadásai,⁶² holott a békefenntartókat a Status-of-Forces Agreement és az 1949-es Genfi Egyezmény értelmében nem kombattánsoknak kell tekinteni Egyezményel értelmében nem kobbantánsoknak kell tekinteni, így az ő megtámadásuk háborús bűncselekménynek számít. Már a 2012-es események is negatív hatással voltak Mali és az ENSZ viszonyára, azonban a 2020-ban történt államcsínyek csak tovább rontották a helyzetet, amely egészen odáig fajult, hogy Mali katonai vezetésű kormánya 2023 júniusában felszólította az ENSZ-t a békemisszió kivonására az országból,⁶³ így 10 év után befejeződött a MINUSMA, a csapatokat 2023. december 31-ig kivonta az ENSZ Maliból⁶⁴, így elvesztve a közvetlen jelenlétet a térségben. Felmerül kérdésként, hogyan tudja majd a nemzetközi közösség kezelni a térség kihívásait az ENSZ jelenléte nélkül. Egyáltalán szükség van-e nemzetközi beavatkozásra? A térség régóta küzd az instabilitással, és valószínűleg egyhamar nem fog megoldódni a probléma. Az ENSZ-nek és a nemzetközi közösségnek fontos, hogy az Afrika neokolonizációjáért folytatott geopolitikai harc, amely olyan államok között folyik, mint az Amerikai Egyesült Államok, Kína, Oroszország, Törökország, Franciaország és az Európai

⁶⁰ UN Security Council Resolution 2100, 2013.

⁶¹ „MINUSMA Fact Sheet”. *United Nations Peacekeeping*. Elérhető online: <https://peacekeeping.un.org/en/mission/minusma> (Utolsó elérés dátuma: 2024. október 18.)

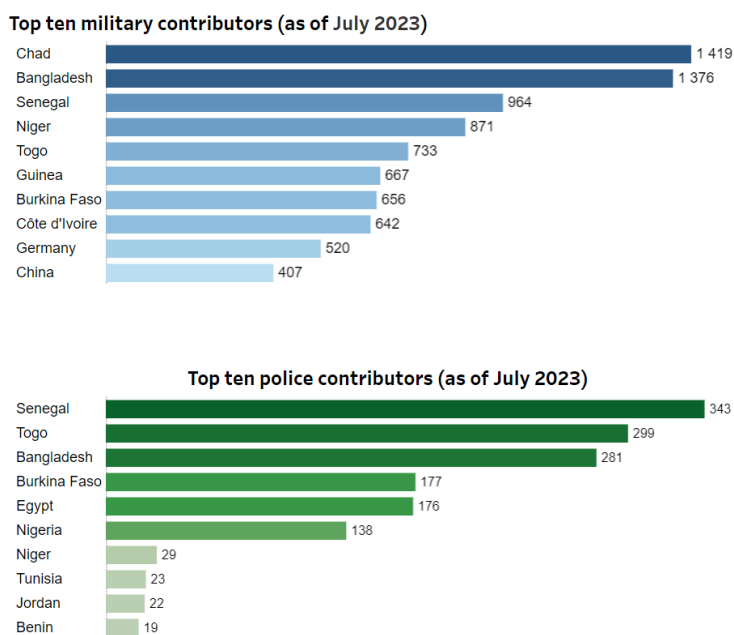
⁶² Nyitra, Mihály: Az AFISMA és a MINUSMA logisztikai kapcsolata. *Honvédségi Szemle*. Vol. 144, No. 4, 2016. p. 114.

⁶³ „Mali asks UN to withdraw its peacekeeping mission 'without delay' ”. *Al Jazeera*, 2023. Elérhető online: <https://www.aljazeera.com/news/2023/6/16/mali-asks-un-to-withdraw-its-peacekeeping-mission-without-delay> (Utolsó elérés dátuma: 2024. október 18.)

⁶⁴ UN Security Council Resolution 2690, 2023.

Unió, ne eszkalálódjon. Mindezt úgy tegye, hogy közben Mali kormánya Oroszországhoz közeledik és a Wagner-csoport zsoldosai is jelen vannak az országban⁶⁵.

Burkina Faso és az ENSZ viszonya sokáig zökkenőmentes volt. A függetlenedés után az ország számára jelentős segítség volt az ENSZ által nyújtott segély az infrastruktúra és gazdaság fejlesztésére. Burkina Faso rendszeresen küldött és küld katonákat és szakértőket az ENSZ békemisszióiba. A Maliba küldött MINSUMA békemisszióban is a 10 legtöbbet küldő ország között volt, 656 katonával és 177 rendőrrel járult hozzá a békefenntartáshoz, ahogyan azt a 14. ábra is mutatja.

14. ábra: Hozzájáruló országok a MINUSMA misszióhoz⁶⁶

Niger számára szintén fontos függetlenedése óta az ENSZ-től kapott segélyek, hiszen mellett, hogy alacsony és fejletlen infrastruktúrával rendelkezik, az ország folyamatos humanitárius válságokkal⁶⁷ küzd az éghajlatváltozás, aszályok és terrorizmus végett. Burkina Faso-hoz hasonlóan részt vesz a békefenntartó programokban. A MINSUMA esetében szintén a legtöbbet küldő 10 ország között szerepelt 871 katonával és 29 rendőrrel.

Mind az AES államai, mind az ENSZ és a többi nyugat-afrikai állam egyetértének abban, hogy mielőbb vissza kell szorítani a terrorizmust és meg kell teremteni a stabilitást a

⁶⁵ „In Mali, Russian Wagner mercenaries are helping the army kill civilians, rights group say”. *AP News*, 2024. Elérhető online: <https://apnews.com/article/mali-drone-strikes-insurgent-wagner-rights-796f5246c4d0d8e436eb1ea83f9212bf> (Utolsó elérés dátuma: 2024. október 18.)

⁶⁶ „MINUSMA Fact Sheet”. *United Nations Peacekeeping*. Elérhető online: <https://peacekeeping.un.org/en/mission/minusma> (Utolsó elérés dátuma: 2024. október 18.)

⁶⁷ Emergency Watchlist Report, 2024. Elérhető online: <https://www.rescue.org/report/2024-emergency-watchlist> (Utolsó elérés dátuma: 2024. október 18.)

térségben. Mint ahogy az az ábrán is látszik, a MINUSMA békemisszióba elsősorban nyugat-afrikai, Malihoz közeli államok vettek részt, nem véletlen. Nyugat-Afrika számos állama ugyanazokkal a problémákkal küzd és kihívásokkal néz szembe. Feltételezhetően a környező államok vezetői is tisztában voltak azzal, hogy a Maliban történő események hamar elterjedhetnek a térségben a gyenge államiság és politikai instabilitás miatt. Az ENSZ-szel való történelme is hasonló a nyugat-afrikai államoknak. Szinte minden ország életében jelentős szerepet játszanak az ENSZ-segélyek a gazdasági stabilitás és fejlődés szempontjából. Niger és Burkina Faso azonban nem tudott ellenállni a terrorizmus terjedésének a Száhel övezetben. Mali viszonya már a 2012-es eseményeknél megromlott az ENSZ-szel, Burkina Faso és Niger esetében ez csak 2022-ben és 2023-ban következett be az országokban elkövetett államcsínyek következtében.

Az Afrikai Unió az afrikai kontinens univerzális hatáskörű, legnagyobb regionális szervezete, amely az 1963 és 1999 között működő Afrikai Egységszervezetnek az utódja. Valamennyi afrikai államot magába tömörít, jelenleg 55 tagja van.⁶⁸ A 2000. július 11-én Lomé-ben, Togo-ban aláírt *Constitutive Act of The African Union* szerződéssel hozták létre az Afrikai Uniót⁶⁹. Az Afrikai Unió víziója: „Egy integrált, virágzó és békés Afrika, amelyet a saját polgárai irányítanak, és amely dinamikus erőt képvisel a globális színtéren”⁷⁰. Az alapítószerződés és az alapítószerződés módosításáról szóló jegyzőkönyv (*Protocol on Amendments to the Constitutive Act of the African Union*) tartalmazza az unió működésének alapelveit és célkitűzéseit.

Az unió alapelvei és célkitűzései összhangban vannak egymással. Az alapelveket az alapítószerződés 4. cikke fejti ki 16 pontban. Az unió alapja a tagállamok szuverén egyenlősége, és az unió elismeri az országok függetlenné válásakor meghúzott határokat. Törekszik egy, az egész kontinensre kiterjedő biztonságpolitika kialakítására. A konfliktusokat békés módon szándékozzák megoldani a tagállamok között, és a szerződés tiltja az erőszak alkalmazását és az erőszakkal való fenyegetést is. Egyúttal rögzíti, hogy a tagállamok egymás belügyeibe nem avatkoznak be. A tagállamok ugyanakkor kérhetik az unió beavatkozását a béke és biztonság helyreállítása érdekében. Emellett az Uniónak joga van beavatkozni a Közgyűlés döntése alapján bármely tagállamban háborús bűn, genocídium és emberiség ellen elkövetett bűnök esetében. Alapelveként határozták meg még a demokratikus alapelvek, emberi jogok és

⁶⁸ „About the African Union”. African Union. Elérhető online: <https://au.int/en/overview> (Utolsó elérés dátuma: 2024. október 20.)

⁶⁹ Constitutive Act of the African Union.

⁷⁰ „About the African Union”. African Union. Elérhető online: <https://au.int/en/overview> (Utolsó elérés dátuma: 2024. október 20.)

jogállamiság tiszteletben tartását, valamint a nem alkotmányosan végbement kormányváltások elítélését. Ezekkel az alapelvekkel összhangban fogalmazódtak meg az Afrikai Unió célkitűzései az alapítószerződés 3. cikkében, miszerint az Unió törekszik megteremteni az afrikai országok és állampolgáraik nagyobb egységét és szolidaritását. Védi a tagállamok függetlenségét és területi integritásukat. Az Unió elősegíti a politikai, gazdasági és társadalmi integrációt a tagállamok között. Támogatja a békét és biztonságot a kontinensen, a demokráciát és a demokratikus berendezkedéseket, az emberi jogok védelmét és a fenntartható fejlődést. Igyekszik megteremteni a szükséges feltételeket a tagállamok részére a világgazdaságba való bekapcsolódáshoz.⁷¹

A 2003-ban elfogadott Alapítószerződés módosításáról szóló jegyzőkönyv az alapelveket és a célkitűzéseket is érintette. A célok közé felvették a nők hatékony részvételének támogatását, az afrikai diaszpórák szerepének növelését és közös kereskedelmi, védelmi és külkapcsolati irányelvek megfogalmazását. Az alapelvek egyik alszakaszát módosították, valamint két új alapelvet is megfogalmaztak, amely közül a módosítás és az egyik új alapelv releváns az elemzésem szempontjából. A 2002-es alapítószerződés 4. cikkének „h” alszakaszban bővítették azoknak az eseteknek a körét, amikor az Unió beavatkozhat egy tagállamban. A genocídium, emberiség ellen elkövetett bűnök és háborús bűn esetén az Afrikai Unió a Közgyűlés döntése alapján beavatkozhat. A módosítás pedig kiegészítette ezeknek a körét, miszerint az Afrikai Unió a Béke és Biztonsági Tanács javaslatára beavatkozhat azokban a tagállamokban, ahol komoly veszélyben van a törvényes rend és így az unió nem tartja képesnek a béke és biztonság helyreállítására a tagállamot a saját országában zajló probléma megoldására. Emellett új alapelvként az Unió visszatarthatja bármely tagállamot attól, hogy olyan nemzetközi szerződést írjon alá, és olyan együttműködéshez csatlakozzon, amelynek alapelvei és célkitűzései nincsenek összhangban az Afrikai Unió céljaival és alapelveivel.⁷²

Mali, Burkina Faso és Niger az Afrikai Unió alapító tagállamai közé tartoznak. Az Afrikai Unió prioritásai közé került az utóbbi időkben a három országgal fenntartott kapcsolata, mivel ezen államokban az Unió alapelveinek érvényesülésére és célkitűzéseinek megvalósítására veszélyt jelentenek a különféle biztonsági kihívások, a terrorizmus, a politikai instabilitás. Emiatt az Unió nagy hangsúlyt helyez a térségbeli kapcsolatainak fenntartására, és fontosnak tartja, hogy segítse ezeket az országokat az előbb felsorolt nehézségekkel szembeni törekvéseikben. Ugyanakkor 2012 óta a viszonyuk viharossá vált az országokat ért számos

⁷¹ Constitutive Act of the African Union.

⁷² Protocol on Amendments to the Constitutive Act of the African Union.

válság és puccs miatt. Az Afrikai Unió fontos céljának tekinti a kontinens békéjének és biztonságának megőrzését. A 2012-ben Maliban történt felkelést követően az Unió támogatta az ENSZ által engedélyezett és létrehozott, az ECOWAS által vezetett AFIMSA (African-led International Support Mission in Mali) elnevezésű missziót.

Az Afrikai Unió alapító szerződésének 30. pontja kimondja, hogy az Unió felfüggesztheti azoknak az országoknak a tagságát az unióban, amelyek kormánya nem alkotmányos keretek között kerültek hatalomra és így nem vehetnek részt az Unió működésében.⁷³ Az Afrikai Unió 2012 óta több alkalommal is megtette ezt. Mali tagságát 2012 májusában⁷⁴ az államcsínyt követően felfüggesztette, a felfüggesztés akkor hét hónapig, 2012 októberéig tartott.⁷⁵ A 2012-es események során az Afrikai Unió közvetlenül nem avatkozott be a konfliktusba, holott az alapítószerződés 2003-as módosító jegyzőkönyv 4. pontjának alparagrafusa szerint a Béke és Biztonsági Tanács javaslatára megtehetette volna.

Maliban 2021-ben újabb államcsínyek zajlottak, melynek következményeként az Afrikai Unió 2021. június 1-jén ismét felfüggesztette Mali tagságát.⁷⁶ Malihoz hasonlóan Burkina Faso és Niger Afrikai Unió tagsága is államcsínyek után lett felfüggesztve. Burkina Faso esetében erre 2022. január 31-én került sor a 2022. január 23-án elkövetett puccs következtében.⁷⁷ Nigerben 2023. július 26-án követtek el államcsínyt, és a tagságának felfüggesztésére 2023 augusztusában került sor.⁷⁸ Mali, Niger és Burkina Faso még nem kérte tagságának megszüntetését az Afrikai Uniótól, azonban az afrikai kontinens egy másik jelentős szervezetéhez, a Nyugat-Afrikai Államok Gazdasági Közösségéhez már benyújtották kilépési nyilatkozatukat.

A regionalizmus a függetlenedés óta jelen van az afrikai kontinensen. Vannak a teljes kontinensre kiterjedő együttműködések, mint például az Afrikai Unió. Emellett működnek regionális kooperációk, amelyek tekintetében az afrikai kontinens élen jár, ugyanis itt található

⁷³ Constitutive Act of the African Union.

⁷⁴ „Mali suspended from African Union”. *The Guardian*, 2012. Elérhető online: <https://www.theguardian.com/world/2012/mar/23/mali-suspended-african-union-coup> (Utolsó elérés dátuma: 2024. október 20.)

⁷⁵ „African Union readmits Mali”. *DW*, 2012. Elérhető online: <https://www.dw.com/en/au-lifts-mali-suspension-plans-intervention/a-16329120> (Utolsó elérés dátuma: 2024. október 20.)

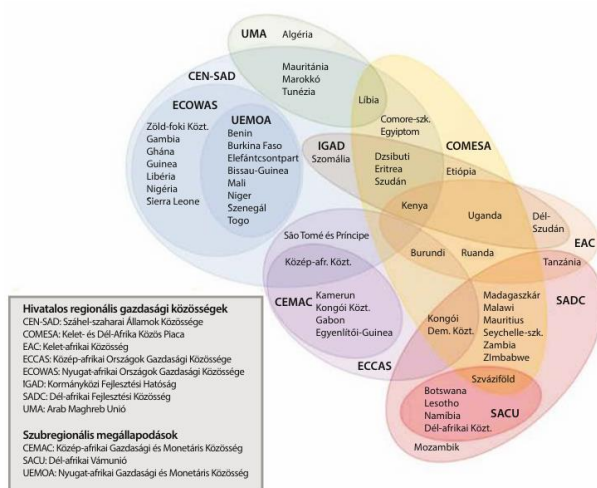
⁷⁶ „African Union suspends Mali from participation in all activities of the African Union and decides to constitute an evaluation mission to engage with all concerned stakeholders”. African Union. Elérhető online: <https://au.int/en/articles/african-union-suspends-mali-participation-all-activities> (Utolsó elérés dátuma: 2024. október 20.)

⁷⁷ „AU suspends Burkina Faso after coup as envoys head for talks”. *Al Jazeera*, 2022. Elérhető online: <https://www.aljazeera.com/news/2022/1/31/africa-union-suspends-burkina-faso-after-coup-as-envoys-head-for-talks> (Utolsó elérés dátuma: 2024. október 20.)

⁷⁸ „African Union suspends Niger with immediate effect over July 26 coup”. *Al Jazeera*, 2023. Elérhető online: <https://www.aljazeera.com/news/2023/8/22/african-union-suspends-niger-with-immediate-effect-for-july-26-coup> (Utolsó elérés dátuma: 2024. október 20.)

a legtöbb regionális szervezet.⁷⁹ Azonban nagyon kevés sikeresen működő szervezetet tudunk említeni Afrikában.

Számos tényezőre vezethető vissza, hogy a szervezetek miért nem tudnak hatékonyan működni. Kis Katalin tipizációját⁸⁰ alapul véve, én három tényezőben találok az okokat. Először is meghatározó a kontinens történelme és a gyarmati múlt. Az államok nem szívesen válnak meg szuverenitásuktól, és ruházzák át annak egy részét a nemzetközi szervezeteknek. A szerződések aláírásával olyan kötelezettségeket vállalnak, amelyeket utána nem tudnak vagy nem is akarnak teljesíteni. Sok afrikai szervezet más kontinenseket alapul véve próbálta felépíteni saját szervezetét. Azonban, mint ahogyan a demokrácia felfogásában is eltérés mutatkozik a kontinensek között, hiszen a gyarmatosítók által meghonosítani próbált közigazgatási berendezkedések se ugyanúgy működnek Afrikában, úgy a szervezeteket se tudták „lemásolni”. Másrésről az államok olyan gazdasági helyzetben vannak, hogy nem tudják működtetni a szervezeteket, finanszírozni az intézményi rendszerüket, és megvalósítani a kitűzött célokat.

15. ábra: Az afrikai regionális gazdasági közösségek tagsági viszonyai⁸¹

Végül az egyik legnagyobb hátráltató tényező a túl sok szervezet a kontinensen, melyet a 15. ábra is szemléltet, hiszem így az államok egyszerre több, akár azonos tematikájú együttműködésnek is tagjai, amelyek célkitűzési eltérhetnek egymástól, és ellent is mondhatnak azoknak.

⁷⁹ Tarrósy István: Demokratizálódás és regionalizáció a szubszaharai Afrikában. In Marsai Viktor (szerk.): Afrika a globalizált világban. Lehetőségek és kihívások. Dialóg Campus, Budapest, 2019. p. 131.

⁸⁰ Kis, 2017. pp. 111-133.

⁸¹ Forrás: Tarrósy, 2019. p. 132.

A Nyugat-afrikai Államok Gazdasági Közössége (ECOWAS – Economic Cooperation of West African States) az egyik legjelentősebb regionális kormányközi szervezet Nyugat-Afrikában. A szervezetet 1975-ben 15 állam hozta létre és jelenleg 15 tagállama van (16. ábra). 1977-ben csatlakozott Cabo Verde, de 2000 decemberében Mauritánia visszavonta tagságát.⁸²

16. ábra Az ECOWAS tagállamai⁸³

A szervezet egy regionális gazdasági szervezatként indult. Alapvető célkitűzései között szerepel az életszínvonal emelése, a gazdasági növekedés biztosítása, a gazdasági unió és közös piac megteremtése. Alapelvei között szerepel a demokratikus kormányzati rendszerek támogatása és megszilárdítása a tagállamokban, valamint a béke, stabilizáció és biztonság a régióban⁸⁴. A kezdeti gazdasági együttműködés az idő előrehaladtával, az országokban jelentkező problémák hatására átalakult, annak érdekében, hogy az fentebb említett alapelvek érvényesülését betartsa. Egy olyan szervezetté alakult, amely törekszik a régió békéjét és biztonságát veszélyeztető fegyveres konfliktusainak és politikai válságok megoldására is, ugyanakkor még mindig egy regionális, partikuláris nemzetközi szervezetről van szó.

Mali, Niger és Burkina Faso is a szervezet alapító tagállamai között volt. Az elmúlt időszakban azonban megromlott a szervezett kapcsolata a három állammal. Az ECOWAS 2021. május 30-án felfüggesztette Mali tagságát a szervezetben az országban történt puccsot

⁸² „About ECOWAS”. ECOWAS. Elérhető online: <https://www.ecowas.int/about-ecowas/> (Utolsó elérés dátuma: 2024. október 21.)

⁸³ „ECOWAS: west African trade bloc shaken as three member states withdraw and form their own alliance.”. *The Conversation*, 2024. Elérhető online: <https://theconversation.com/ecowas-west-african-trade-bloc-shaken-as-three-member-states-withdraw-and-form-their-own-alliance-224209> (Utolsó elérés dátuma: 2024. október 21.)

⁸⁴ Revised Treaty of ECOWAS

követően.⁸⁵ Majd 2022. január 9-én a szervezet gazdasági szankciókat vezetett be Mali ellen, valamint lezárta a Malival közös határait, miután a katonai vezetés elhalasztotta az ígért választásokat.⁸⁶ Erre reagálva Mali 2022. január 10-én bejelentette, hogy visszahívja nagyköveteit a szervezetből és lezárja az ECOWAS tagállamaival közös határait.⁸⁷ 2022. januárjában Burkina Fasoban is államcsínyt követtek el, amelyre az ECOWAS ismételten felfüggesztéssel reagált: 2022. január 28-án Burkina Faso tagsága is fel lett függesztve⁸⁸. A 2023. július 26-án Nigerben elkövetett államcsíny után az ECOWAS sokkal szigorúbb intézkedéseket vetett ki az ország ellen. A szervezet 2023. július 30-i döntése alapján felfüggesztették Niger tagságát, lezárták a határokat Niger felé.⁸⁹ Valamint a szervezet katonai beavatkozással fenyegetett abban az esetben, ha nem áll helyre az alkotmányos rend az országban. Az ECOWAS ezen kijelentésére Mali és Burkina Faso azonnal azzal reagált, hogy bármely Niger ellen indított támadást ellenük indított támadásként értelmeznék.⁹⁰ Ez már előzménye, alapja lehet a mostani együttműködésüknek.

Nem ez lett volna az első eset, hogy az ECOWAS beavatkozik egyik tagállamában zajló konfliktusba. Az ECOWAS 1990-ben létrehozta az Economic Community of West African States Monitoring Group-ot (ECOMOG), amely a szervezet katonai ága. Eddig 6 alkalommal került sor az ECOWAS beavatkozására, először 1990-ben a Libéria polgárháború során. Volt, hogy az ECOWAS az ENSZ művelein keresztül avatkozott be, például 2003-ban Elefántcsontpartba, vagy éppen 2013-ban Maliban az AFISMA misszió révén. Olyan eset is volt, hogy 1997-ben Sierra Leone-ban a katonai hatalomátvétel után lépett közbe az ECOWAS, azaz a nigeri intervenció nem lett volna egyedi eset.⁹¹

⁸⁵ „West African bloc ECOWAS suspends Mali over coup”. *France24*, 2021. Elérhető online: <https://www.france24.com/en/africa/20210530-west-african-bloc-ecowas-suspends-mali-from-its-institutions-after-coup> (Utolsó elérés dátuma: 2024. október 25.)

⁸⁶ West Africa bloc ECOWAS hits Mali with sanctions after poll delay. Elérhető online: <https://www.aljazeera.com/news/2022/1/9/west-africa-bloc-ecowas-hits-mali-with-sanctions-after-poll-delay> (Utolsó elérés dátuma: 2024. október 25.)

⁸⁷ „West African bloc ECOWAS hits Mali with sanctions after poll delay”. *Al Jazeera*, 2022. Elérhető online: <https://www.france24.com/en/africa/20220110-mali-s-junta-closes-borders-with-ecowas-states-after-bloc-imposes-sanctions> (Utolsó elérés dátuma: 2024. október 25.)

⁸⁸ „ECOWAS suspends Burkina Faso after military coup”. *Al Jazeera*, 2022. Elérhető online: <https://www.aljazeera.com/news/2022/1/28/ecowas-suspends-burkina-faso-after-coup> (Utolsó elérés dátuma: 2024. október 25.)

⁸⁹ „Niger coup: West African leaders suspend ties with junta”. *DW*, 2023. Elérhető online: <https://www.dw.com/en/niger-coup-west-african-leaders-suspend-ties-with-junta/a-66386858> (Utolsó elérés dátuma: 2024. október 25.)

⁹⁰ „Mali and Burkina Faso warn against any foreign military intervention in Niger”. *AfricaNews*, 2023. Elérhető online: <https://www.africanews.com/2023/08/01/mali-and-burkina-faso-warn-against-any-foreign-military-intervention-in-niger/> (Utolsó elérés dátuma: 2024. október 25.)

⁹¹ „Timeline: A history of ECOWAS military interventions in three decades”. *Al Jazeera*, 2023. Elérhető online: <https://www.aljazeera.com/news/2023/8/1/timeline-a-history-of-ecowas-military-interventions-in-three-decades> (Utolsó elérés dátuma: 2024. október 25.)

Az ECOWAS beavatkozására nem került sor Nigerben, azonban a szervezet és a három állam viszonyát csak súlyosbította. 2024. január 28-án Mali, Niger és Burkina Faso bejelentette kilépési szándékát az ECOWAS-ból, arra hivatkozva, hogy az ECOWAS külföldi befolyás alatt áll és az által bevezetett szankciók embertelenek,⁹² hiszen ezek az országok eleve is nehéz gazdasági helyzetben vannak, és a bevezetett gazdasági szankciók csak még kilátástalanabbá teszi a helyzetüket és a lakosság életkörülményeit. A kilépés a szervezetből nem megy könnyen, nem elég hozzá egy bejelentés. Hivatalos kilépési nyilatkozatot még nem nyújtottak be az ECOWAS felé. Valamint a kilépés egy évvel a nyilatkozat benyújtása után lehetséges.⁹³ Az ECOWAS próbál mindent megtenni, hogy ezeket az államokat a szervezeten belül tartsa és azonnal reagált a kilépés szándékára. Megszüntették először a Niger ellen kivetett szankciókat 2024. február 24-én,⁹⁴ majd hasonlóan jártak el 2024. február 25-én Mali esetében is.⁹⁵ Bassirou Diomaye Faye szenegáli elnököt nevezték ki az ECOWAS élére reménykedve abban, hogy közvetítőként lép fel és meg tudja győzni a három államot a maradás mellett. Nem véletlen Szenegált bízták meg ezzel a feladattal. Szenegál az AES-államokhoz hasonlóan francia gyarmat volt. Hasonló kihívásokkal néznek szembe, azonban Szenegál hagyományosan a diplomácia megoldásokat preferálja. Azonban az ECOWAS maga is olyan nehézségekkel küzd, mint a dzsihadisták elleni küzdelem, gazdasági problémák, egy regionális haderő felállításának megvalósítása, így nem biztos, hogy tudja visszacsalogatni a kilépni kívánó államokat a szervezetbe. Az, hogy mi lesz a három állam tagságával pedig csak a jövőben fog kiderülni.

Egy szubregionális, biztonsági, államközi szervezetet hoztak létre G5 Száhel néven 2014. február 16-án a térségben a 2010-es évek elején jelentkező kihívásokra reagálva. Az együttműködés alapító szerződését 2014. december 19-én írták alá. A szervezet 5 nyugat-afrikai állam – Mauritánia, Mali, Burkina Faso, Niger és Csád – együttműködésén alapult (17. ábra).⁹⁶ Fő céljukként a régió fejlődését, a béke és biztonság megteremtését fogalmazták meg, valamint ennek eléréséhez az infrastruktúra fejlesztését, a lakosság életkörülményeinek növelését.⁹⁷

⁹² „Mali, Burkina Faso, and Niger withdraw from ECOWAS, accusing Bloc of 'Inhumane' Sanctions”. AfricaNews, 2024. Elérhető online: <https://www.africanews.com/2024/01/28/mali-burkina-faso-and-niger-withdraw-from-ecowas-accusing-bloc-of-inhumane-sanctions/> (Utolsó elérés dátuma: 2024. október 25.)

⁹³ „ECOWAS: Niger, Mali and Burkina Faso quit West African bloc”. BBC News, 2024. Elérhető online? <https://www.bbc.com/news/world-africa-68122947> (Utolsó elérés dátuma: 2024. október 25.)

⁹⁴ „ECOWAS lifts sanctions on Niger amid tensions in West Africa bloc”. Al Jazeera, 2024. Elérhető online: <https://www.aljazeera.com/news/2024/2/24/ecowas-lifts-sanctions-on-niger-amid-tensions-in-west-africa-bloc> (Utolsó elérés dátuma: 2024. október 29.)

⁹⁵ „West African bloc ECOWAS lifts sanctions against Guinea, Mali”. France24, 2024. Elérhető online: <https://www.france24.com/en/live-news/20240225-%F0%9F%94%B4-west-african-bloc-ecowas-lifts-its-economic-sanctions-against-guinea-statement> (Utolsó elérés dátuma: 2024. október 29.)

⁹⁶ *Le G5 Sahel*. G5 Száhel hivatalos oldala. Elérhető online: <https://www.g5sahel.org/le-g5-sahel/> (Utolsó elérés dátuma: 2024. november 2.)

⁹⁷ Convention Portant Creation du G5 Sahel

17. ábra: A G5 Száhel tagjai⁹⁸

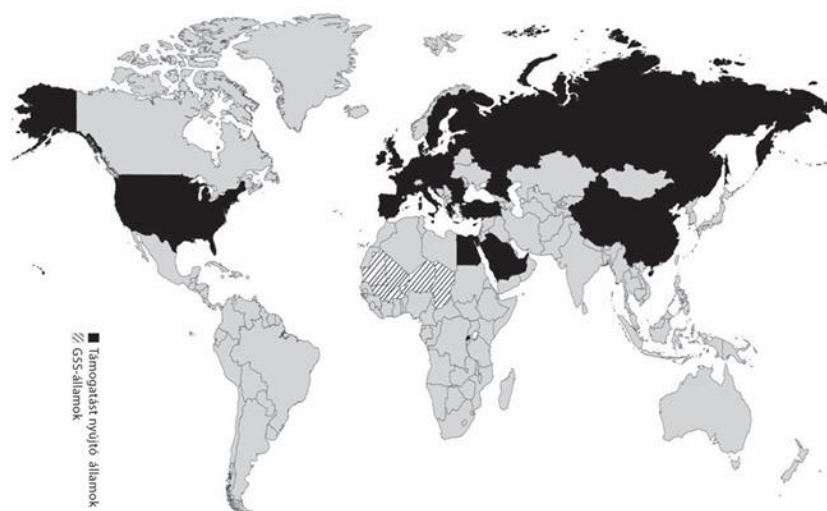
A G5 Száhel egy 5000 fős közös hadtestet hozott létre 2017-ben, amelyet széles feladat- és hatáskörrel ruháztak fel, de a legfontosabbak közé a határvédelmi és stabilizációs tevékenységek tartoztak. Mali, Niger és Burkina Faso területén is hajtott végre műveletet a hadtest, de alapjaiban leginkább a régióban zajló terrorizmus elleni nemzetközi missziók kiegészítésére volt alkalmas. A Száhel-övezet három régiójában tevékenykedtek, melyek között volt a Liptako-Gourma térség is.⁹⁹

A hadtest finanszírozásához jelentős mértékben hozzájárultak az úgynevezett donorok, nélkülük a működése lehetetlen lett volna. A 18. ábrán látható, melyik országok támogatták anyagilag az együttműködést. Ilyen külföldi donorok például az Európai Unió, Szaúd-Arábia, az Egyesült Arab Emírségek, az Amerikai Egyesült Államok és Törökország, akik jelentős támogatást ajánlottak fel. De a legfőbb támogatója Franciaország volt, aki a szervezetet és a közös hadtestet is jelentős támogatásában részesítette. Terve volt, hogy a Maliban működő Barkhane műveletet és annak feladatkörét átruházza a G5 Száhelre.¹⁰⁰

⁹⁸ *Le G5 Sahel*. G5 Száhel hivatalos oldala. Elérhető online: <https://www.g5sahel.org/le-g5-sahel/> (Utolsó elérés dátuma: 2024. november 2.)

⁹⁹ Bak, Pál: A G5 Száhel afrikai regionális együttműködés tartalma, hatása a térség biztonságára és a migrációs folyamatokra. Honvédségi Szemle, Vol. 148, No. 1, 2020. p. 54.

¹⁰⁰ Bak, 2020. p. 60.

18. ábra: A G5 Száhelt támogató országok¹⁰¹

Az együttműködés az országokban zajló katonai hatalomátvételekkel és az ország ellen bevezetett szankciókkal párhuzamosan kezdett összeomlani. Mali 2022 májusában bejelentette kilépését a szervezetből és annak közös hadtestéből arra hivatkozva, hogy az együttműködés nem hatékony és nem tudja célját elérni.¹⁰² Ezt követően 2023 decemberében Niger és Burkina Faso is visszalépett az együttműködéstől, a Mali által megnevezett okkal, valamint a túlzott külföldi befolyással érveltek.¹⁰³ Az alapító okirat 20. cikke értelmében a szervezet legalább három tagállam javaslatára felosztható. Ezt a szervezet legfőbb döntéshozó szerve, az Államfők Konferenciája szavazhatja meg többséggel.¹⁰⁴ A felosztatásra nem került sor, hiába már három állam nem akart részt venni a működésében. Valószínűleg azért nem is volt már opció a felosztatás, mert Mali hamarabb nyújtotta be a kilépési szándékát, mint a másik két állam. Burkina Faso és Niger kilépését követően Mauritánia és Csád 2023. december 6-án bejelentette, hogy élni fognak a 20. cikk biztosította lehetőséggel és felosztatják a szervezetet.¹⁰⁵

¹⁰¹ Bak, 2020. p. 61.

¹⁰² „Mali government pulls military out of regional G5 Sahel force”. *Al Jazeera*, 2022. Elérhető online: <https://www.aljazeera.com/news/2022/5/16/mali-government-pulls-military-out-of-regional-g5-sahel-force> (Utolsó elérési dátuma: 2024. november 2.)

¹⁰³ „Burkina Faso and Niger to quit G5 Sahel anti-jihadist force following Mali move”. *France 24*, 2023. Elérhető online: <https://www.france24.com/en/africa/20231202-burkina-faso-and-niger-to-quit-g5-sahel-anti-jihadist-force-following-mali-move> (Utolsó elérési dátuma: 2024. november 2.)

¹⁰⁴ Convention Portant Creation du G5 Sahel

¹⁰⁵ Doukhan, David: *The G5 Sahel: The End of The Road*. International Institute for Counter-Terrorism, 2024. p. 3. Elérhető online: <https://ict.org.il/the-g5-sahel-the-end-of-the-road/> (Utolsó elérési dátuma: 2024. november 2.)

Az Alliance of Sahel States együttműködés nem az első eset, amikor kizárólag az elemzés tárgyát képező három állam – Mali, Niger és Burkina Faso – kooperál egymással. Az országok függetlenné válását követően nem sokkal, 1970. december 3-án hozták létre a Liptako-Gourma Hatóságot (Liptako-Gourma Authority – LGA, 19. ábra). A szervezetet az Afrikai Unió nem ismeri el. Célja az elemzés során már sokszor említett Liptako-Gourma térség bányászati, energetikai, vízügyi, mezőgazdasági, pásztorkodási és halászati erőforrásainak fejlesztése.¹⁰⁶

19. ábra: A Liptako-Gourma Hatóság tagállamai¹⁰⁷

Felülvizsgálták, kiegészítették az együttműködés céljait és keretrendszerét és új szerződést írtak alá 2017. januárjában az államok. Az új szerződéssel a felek új feladatokat és szervezeti struktúrát szabtak együttműködésüknek, valamint új nevet is adtak neki a

¹⁰⁶ Liptako-Gourma Authority. Mapping African Regional Cooperations. European Council on Foreign Relations. Elérhető online: <https://ecfr.eu/special/african-cooperation/liptako-gourma-authority/> (Utolsó elérés dátuma: 2024. november 2.)

¹⁰⁷ Forrás: Liptako-Gourma Authority. Mapping African Regional Cooperations. European Council on Foreign Relations. Elérhető online: <https://ecfr.eu/special/african-cooperation/liptako-gourma-authority/> (Utolsó elérés dátuma: 2024. november 2.)

szervezetnek: Liptako-Gourma Integrált Fejlesztési Hatósága (Integrated Development of the Liptako-Gourma States). Megerősítették a szerződésben, hogy kizárólag Mali, Niger és Burkina Faso lehet a nemzetközi szervezet tagja, azonban bizonyos esetekben lehetőség van társult és megfigyelő tagokra a szervezetben. A szerződésben megfogalmazott alapelvek között megtaláljuk a tagállamok egyenlőségét és kölcsönös függőségét, az államok együttműködését harmonizáció révén, a szubszidiaritás elvét, a jogállamiság tiszteletben tartását és a határokon átnyúló együttműködések előre mozdítását. Ha valamelyik tagállam megszegi az említett elvek bármelyikét, a helyzetet a szervezet egyik szerve, a Konferencia vitatja meg. Az okirat az együttműködés célját kiegészítette a biztonsági kihívások megoldásához szükséges stratégiák kidolgozásával.¹⁰⁸

Az áttekintésből megállapítható, hogy Mali, Niger és Burkina Faso több együttműködésben és nemzetközi szervezetben is részt vesz/vett. Van, amelyik sikeres és volt, amelyik kevésbé sikeresnek mondható. Sőt, a Liptako-Gourma Hatóság felülvizsgálatával pár éve már működik olyan együttműködés kizárólag a három ország között, amely a biztonság kérdését érinti. A katonai hatalomátvétel meghatározó változásokat hozott az államok külkapcsolataiban. Ellenzik a fejlett országok befolyását a saját államterületükön, a térségben, de még a kontinensen is. A három állam egyre szorosabb kapcsolatot épít ki egymással és egyre jobban támaszkodnak egymásra a jelenlegi kormányok, közös állásponton állnak az állami és nem állami szereplőkkel lévő viszonyaikkal. Küzdeni szeretnének a dzsihadista szervezetek ellen, és egyöntetűen léptek ki szervezetekből. A nemzetközi szervezetek álláspontja is megváltozott az AES államaihoz. Mind az ENSZ, az Afrikai Unió és az ECOWAS azt a stratégiát választotta, hogy a katonai hatalomátvételeket követően a büntetés és szankciók eszközével próbál nyomást gyakorolni a katonai kormányokon a demokratikus rend helyreállítása érdekében. Azonban azzal, ha magára hagyják ezeket az államokat, amelyek eleve is szegénységgel, munkanélküliséggel, éhínséggel, gazdasági és humanitárius válságokkal küzdenek, felfüggesztik tagságukat, befagyasztják a nekik járó segélyeket, lehet éppen a céljuk ellentétét érik el, az országok kiábrándulását, mint ahogy az a mostani esetben is látható. A három állam szeretne önállóan, a fejlett országok befolyása nélkül megoldást találni az őket érő kihívásokra, mert tartanak az egykori gyarmattartóktól, hogy csupán saját önérdekeiket nézik. Azt azonban nem tudhatjuk, hogy a külföldi katonai és gazdasági segítség nélkül hosszú távon milyen helyzetbe kerülnek az országok és mennyire lesz életképes az együttműködésük.

¹⁰⁸ Traité révisé de l'autorité de développement intégré des Etats du Liptako-Gourma

Az Alliance of Sahel States még egy nagyon rövid ideje létező együttműködés, így nehéz megmondani, hogy sikeres tud-e majd lenni. De a fejezetben korábban említett három szempontból vizsgálva a következőket lehet megállapítani az együttműködés hatékonyságáról. Mali, Niger és Burkina Faso számos regionális szervezetnek felfüggesztett tagja, az ECOWAS-ból pedig szeretne kilépni. Így a túl sok szervezeti tagságot nem tartom akadályá ebben az esetben az együttműködés sikerességének. A gazdasági oldalról nézve viszont az együttműködés aligha lesz fenntartható. Ugyanis a világ legszegényebb országai között számontartott három állam szeretné, csak saját forrásaikra támaszkodva megvalósítani az együttműködést. Mivel számos regionális szervezetben tagságuk fel van függesztve, így a segélyekhez sem tudnak hozzáférni, amelyek jelentős bevételi forrásnak számít ezen államoknak.

Mali, Niger és Burkina Faso államfői azonban optimisták és bizakodóak. Az együttműködésüket 2024. július 6-i találkozásuk során magasabb szintre emelték és már „Confederation of Sahel States” néven utalnak rá.¹⁰⁹

¹⁰⁹ „Niger, Mali and Burkina Faso military leaders sign new pact, rebuff ECOWAS”. *Al Jazeera*, 2024. Elérhető online: <https://www.aljazeera.com/news/2024/7/6/niger-mali-and-burkina-faso-military-leaders-sign-new-pact-rebuff-ecowas> (Utolsó elérés dátuma: 2024. november 9.)

Záró gondolatok

A dolgozat célja az „Alliance of Sahel States” együttműködés geopolitikai alapjának vizsgálata volt. Elemzésemmel sikerült alátámasztanom, hogy elemezni lehet és kell az együttműködést a geopolitika aspektusából.

Az államok földrajzi elhelyezkedése meghatározó az együttműködés kialakulásában. Mali, Niger és Burkina Faso szomszédos államok, nem rendelkeznek tengeri kijáráttal, és az éghajlatváltozásnak is jelentős mértékben ki vannak téve. Sőt a hármashatárukon egy olyan régió, a Liptako-Gourma régió található, amely már az 1970-es évek óta összefogásra ösztönözte az államokat. Történelmi szempontból is hasonlóságokat lehet felfedezni. Mindhárom állam francia gyarmat volt, és a függetlenedés után a gyarmati múlt hasonló nyomokat, következményeket és problémákat hagyta Maliban, Nigerben és Burkina Fasóban. A történelem és földrajz közös eredménye, a mesterséges határok kialakítása, amelyet a gyarmattartó Franciaország önkényesen húzott meg, az erőforrások egyenlőtlen eloszlásához, hatalmas kiterjedésű államterületekhez vezetett, amelyek egy részén az államok már nem tudják fenntartani hatalmukat. Emellett az etnikai, vallási, nyelvi, törzsi határok nem egyeznek meg a ténylegesen meghúzott államhatárokkal, így mély, államhatárokon belüli és államhatárokon átívelő konfliktusokhoz vezetett.

Az államhatárok önkényes meghúzásának következtében kialakult konfliktusok következménye volt a 2012-ben Maliban kirobbant tuareg lázadás, amely hamar teret adott a terrorista szervezetek elterjedésének, megváltoztatva ezzel a felkelés eredeti célját. A terrorizmus terjedése nemcsak a lázadás kimenetelében hozott változásokat, hanem Mali és szomszédjainak helyzetét is módosította. A Global Terrorism Index-et nézve jól látható, ahogy az államok biztonsága és stabilitása romlott a felkelést követő időben, és került egy afrikai viszonyok között stabil demokrácia, például Burkina Faso katonai vezetés alá. Mali, Burkina Faso és Niger államfőit sorra puccsolták meg a hadseregük katonái a kormányok elleni elégedetlenségek miatt, amiért az állami vezetések nem tudtak fellépni a terrorista csoportok ellen és visszaszorítani őket a térségben. A terrorizmus miatt még instabilabbá váló belpolitikai helyzet negatívan hatott az államok külkapcsolataira és nemzetközi szervezeti tagságaikra is. Az ECOWAS és az Afrikai Unió felfüggesztette a három ország tagságát a szervezetük és szankciókat is bevezettek ellenük, megfosztva ezzel az államokat a gazdaságuk működtetésében fontos szerepet játszó segélyek egy jelentős részétől. Mali, Burkina Faso és Niger teljesen izolálta magát a régióban, az országokban működő külföldi és nemzetközi szervezetek által irányított missziók és műveletek befejeződtek, bejelentették kilépési

szándékukat is az ECOWAS-ból. Az izolált államok megerősítették kapcsolataikat egymással az „Alliance of Sahel States” együttműködés megkötésével.

A kooperáció jövőjét nézve, a három államfő szeretné az együttműködést a konföderáció szintjére emelni, és a katonai együttműködés mellett a három állam között gazdasági együttműködést, közös piacot és monetáris uniót is létrehozni.¹¹⁰ Ennek elemzése meghaladja a jelenlegi dolgozat kereteit, de érdemes lesz odafigyelni, és további elemzéseket készíteni arról, hogyan alakul az „Alliance of Sahel States” sorsa az elkövetkezendő időkben. Nehéz megmondani milyen jövője lehet az három állam kooperációjának, ugyanis az „Alliance of Sahel States”-et is három olyan államfő írta alá, akik államcsíny által kerültek hatalomra. Bizonytalan mikor fog helyreállni az alkotmányos rend Maliban, Nigerben és Burkina Fasoban, és mi lesz a demokratikusan megválasztott államfők terve az együttműködéssel. Az biztos, hogy további elemzések lesznek szükségesen, ugyanis az együttműködés teljesen meg is változtathatja az erőviszonyokat Nyugat-Afrikában.

Az Afrikához kötődő kutatások nem tartoznak a magyar tudományos közösség prioritásai közé, kijelenthető, hogy nagyon kevés hazai kutató foglalkozik a világ ezen részével. Nemcsak kevés szakirodalom, de kevés hír is áll rendelkezésünkre Afrikáról, főleg az anyanyelvünkön. A nemzetközi és nemzeti híroldalak nagyon ritkán közölnek információkat az afrikai kontinensen történekről, holott számos olyan konfliktussal és kihívással küzd, amelyek világszinten is ki tudnak fejteni következményeket. Ilyen volt például a 2015-ös migrációs válság, amely hatalmas nyomást helyezett Európára. Arról nem is beszélve, hogy Magyarország direkt módon is érintett, hiszen Csádban magyar katonák szolgálnak.¹¹¹ Ahhoz, hogy hatékony segítséget lehessen nyújtani ezeknek az országoknak az őket érő kihívások kezelésében, és hatékonyan tudjunk reagálni a ránk gyakorolt hatásaira, alaposan meg kell ismerni a Nyugat-Száhelt, és az afrikai kontinenst. Dolgozatom és kutatásom hozzájárul ehhez a megismeréshez és az Afrikára fókuszáló tanulmányok számának bővüléséhez.

¹¹⁰ „Mali, Niger, Burkina Faso: How a triumvirate of military leadres are redrawing West Africa’s map”. *France24*, 2024. Elérhető online: <https://www.france24.com/en/africa/20240712-mali-niger-burkina-faso-how-a-triumvirate-of-military-leaders-are-redrawing-west-africa-s-map> (Utolsó elérés dátuma: 2024. november 9.)

¹¹¹ „Csád biztonsága Magyarország és Európa érdeke is”. *Honvédelem.hu*, 2023. Elérhető online: <https://honvedelem.hu/hirek/csad-biztonsaga-magyarorszag-es-europa-erdeke-is.html> (Utolsó elérés dátuma: 2024. november 9.)

Forrás- és irodalomjegyzék:

Bibliográfia:

- Bak, Pál: A G5 Száhel afrikai regionális együttműködés tartalma, hatása a térség biztonságára és a migrációs folyamatokra. Honvédségi Szemle, Vol. 148, No. 1, 2020. pp. 50-65.
- Bene Krisztián: A sivatag, a szegénység és a terrorizmus szorításában. Száhel és Közép-Afrika: Mauritánia, Mali, Niger, Csád, Burkina Faso, Közép-afrikai Köztársaság. In Brucker Balázs, Kruzslicz Péter (szerk.): Frankofón Afrika. Szegedi Tudományegyetem, SZTE Frankofón Egyetemi Központ, Szeged, 2022. pp. 231-261.
- Kis, Katalin: Integrációs trendek az afrikai kontinensen az Egyesült Államokkal folytatott kereskedelem tükrében. Nemzet és Biztonság. Vol. 10, No. 5, 2017. pp. 111-133.
- Kiss, Judit: A Száhel társadalmi-gazdasági helyzete pusztító viharban. Afrika Tanulmányok. Vol. 18, No. 2, 2024. pp. 33-48.
- Marsai, Viktor – Szijj, Dóra: Afrika és a terrorizmus, az al-Kaida jelenség a fekete kontinensen. Afrika Tanulmányok. Vol. 5, No. 1, 2011. pp. 41-66.
- Marsai, Viktor – Tarrósy, István: Magyarország és a Száhel a 21. században. Afrika tanulmányok. Vol. 18, No. 2, 2024. pp. 71-83.
- Marsai, Viktor: Külföldi katonai beavatkozás Maliban – az Opération Serval háttere és eredményei. Nemzet és Biztonság. Vol. 6, No. 1-2, 2013. pp. 99-119.
- Nyitra, Mihály: Az AFISMA és a MINUSMA logisztikai kapcsolata. Honvédségi Szemle. Vol. 144, No. 4, 2016. pp. 102-118.
- Ritter, Noémi: Mali: a new challenge for peacekeeping. AARMS – Academic and Applied Research in Military and Public Management Science. Vol. 13, No. 1, 2014. pp. 103-111.
- Tarrósy, István: Demokratozálódás és regionalizáció a szubszaharai Afrikában. In Marsai Viktor (szerk.): Afrika a globalizált világban. Lehetőségek és kihívások. Dialóg Campus, Budapest, 2019. pp. 127-145.
- Varga, Márton: A tuaregek – lázadástól a polgárháborúig. Hadtudományi Szemle. Vol. 12, No. 2, 2019. pp. 63-78.
- Vörös, Zoltán: A Száhel-övezet politikai földrajza. Afrika Tanulmányok. Vol. 18, No. 2, 2024. pp. 49-70.

Internetes források:

- „’Deteriorating security’: What led to Niger’s coup and what next?”. *Al Jazeera*, 2023. Elérhető online: <https://www.aljazeera.com/news/2023/7/27/deteriorating-security-brief-history-of-sahel-coupists-favoured-reason> (Utolsó elérés dátuma: 2024. november 7.)
- „About ECOWAS”. ECOWAS. Elérhető online: <https://www.ecowas.int/about-ecowas/> (Utolsó elérés dátuma: 2024. október 21.)
- „About the African Union”. African Union. Elérhető online: <https://au.int/en/overview> (Utolsó elérés dátuma: 2024. október 20.)
- „African Union readmits Mali”. *DW*, 2012. Elérhető online: <https://www.dw.com/en/au-lifts-mali-suspension-plans-intervention/a-16329120> (Utolsó elérés dátuma: 2024. október 20.)
- „African Union suspends Mali from participation in all activities of the African Union and decides to constitute an evaluation mission to engage with all concerned stakeholders”. African Union. Elérhető online: <https://au.int/en/articles/african-union-suspends-mali-participation-all-activities> (Utolsó elérés dátuma: 2024. október 20.)
- „African Union suspends Niger with immediate effect over July 26 coup”. *Al Jazeera*, 2023. Elérhető online: <https://www.aljazeera.com/news/2023/8/22/african-union-suspends-niger-with-immediate-effect-for-july-26-coup> (Utolsó elérés dátuma: 2024. október 20.)
- „Általános Információk az ENSZ-ről”, Egyesült Nemzetek Szervezete Bécsi Információs Szolgálat. Elérhető online: <https://unis.unvienna.org/unis/hu/topics/the-un-in-general.html> (Utolsó elérés dátuma: 2024. október 18.)
- „AU suspends Burkina Faso after coup as envoys head for talks”. *Al Jazeera*, 2022. Elérhető online: <https://www.aljazeera.com/news/2022/1/31/africa-union-suspends-burkina-faso-after-coup-as-envoys-head-for-talks> (Utolsó elérés dátuma: 2024. október 20.)
- „Bauxite-Gold-Uranium: what the soldiers are controlling in West Africa”. *Ofcs.report*, 2023. Elérhető online: <https://www.ofcs.it/internazionale/bauxite-gold-uranium-what-the-soldiers-are-controlling-in-west-africa/#gsc.tab=0> (Utolsó elérés dátuma: 2024. november 8.)
- „Burkina Faso and Niger to quit G5 Sahel anti-jihadist force following Mali move”. *France 24*, 2023. Elérhető online: <https://www.france24.com/en/africa/20231202->

[burkina-faso-and-niger-to-quit-g5-sahel-anti-jihadist-force-following-mali-move](#)

(Utolsó elérés dátuma: 2024. november 2.)

- „Burkina Faso army captain announces overthrow of military government”. *France24*, 2022. Elérhető online: <https://www.france24.com/en/live-news/20220930-%F0%9F%94%B4-burkina-faso-army-captain-on-state-tv-announces-overthrow-of-military-government> (Utolsó elérés dátuma: 2024. november 7.)
- „Burkina Faso coup: Who is new leader Ibrahim Traoré?”. *BBC News*, 2022. Elérhető online: <https://www.bbc.com/news/world-africa-63131095> (Utolsó elérés dátuma: 2024. november 7.)
- „Burkina Faso legislators unanimously vote to ratify the AES Charter”. *West Africa Democracy Radio*, 2024. Elérhető online: <https://wadr.org/burkina-faso-legislators-unanimously-vote-the-ratification-of-the-liptako-gourma-charter/> (Utolsó elérés dátuma: 2024. november 5.)
- „Burkina Faso’s coup and political situation: All you need to know”. *Al Jazeera*, 2022. Elérhető online: <https://www.aljazeera.com/news/2022/10/5/coup-in-burkina-faso-what-you-need-to-know> (Utolsó elérés dátuma: 2024. november 7.)
- „Csád biztonsága Magyarország és Európa érdeke is”. *Honvédelem.hu*, 2023. Elérhető online: <https://honvedelem.hu/hirek/csad-biztonsaga-magyarorszag-es-europa-erdeke-is.html> (Utolsó elérés dátuma: 2024. november 9.)
- „ECOWAS lifts sanctions on Niger amid tensions in West Africa bloc”. *Al Jazeera*, 2024. Elérhető online: <https://www.aljazeera.com/news/2024/2/24/ecowas-lifts-sanctions-on-niger-amid-tensions-in-west-africa-bloc> (Utolsó elérés dátuma: 2024. október 29.)
- „ECOWAS suspends Burkina Faso after military coup”. *Al Jazeera*, 2022. Elérhető online: <https://www.aljazeera.com/news/2022/1/28/ecowas-suspends-burkina-faso-after-coup> (Utolsó elérés dátuma: 2024. október 25.)
- „ECOWAS: Niger, Mali and Burkina Faso quit West African bloc”. *BBC News*, 2024. Elérhető online? <https://www.bbc.com/news/world-africa-68122947> (Utolsó elérés dátuma: 2024. október 25.)
- „ECOWAS: west African trade bloc shaken as three member states withdraw and form their own alliance.”. *The Conversation*, 2024. Elérhető online: <https://theconversation.com/ecowas-west-african-trade-bloc-shaken-as-three-member->

[states-withdraw-and-form-their-own-alliance-224209](#) (Utolsó elérés dátuma: 2024. október 21.)

- „In Mali, Russian Wagner mercenaries are helping the army kill civilians, rights group say”. *AP News*, 2024. Elérhető online: <https://apnews.com/article/mali-drone-strikes-insurgent-wagner-rights-796f5246c4d0d8e436eb1ea83f9212bf> (Utolsó elérés dátuma: 2024. október 18.)
- „Jihadism in North Africa: „A ‘Resilient’ Threat in Times of Global Crises”. *ISPI*, 2023. Elérhető online: <https://www.ispionline.it/en/publication/jihadism-in-north-africa-a-resilient-threat-in-times-of-global-crises-132039> (Utolsó elérés dátuma: november 10.)
- „Mali and Burkina Faso warn against any foreign military intervention in Niger”. *AfricaNews*, 2023. Elérhető online: <https://www.africanews.com/2023/08/01/mali-and-burkina-faso-warn-against-any-foreign-military-intervention-in-niger/> (Utolsó elérés dátuma: 2024. október 25.)
- „Mali asks UN to withdraw its peacekeeping mission ‘without delay’ ”. *Al Jazeera*, 2023. Elérhető online: <https://www.aljazeera.com/news/2023/6/16/mali-asks-un-to-withdraw-its-peacekeeping-mission-without-delay> (Utolsó elérés dátuma: 2024. október 18.)
- „Mali Conflict Map: Separatists Capture Timbuktu and Gao (April 2012). *Political Geography Now*, 2012. Elérhető online: <https://www.polgeonow.com/2012/04/mali-rebellion-map-update-3.html> (Utolsó elérés dátuma: 2024. november 8.)
- „Mali coup: President quits after soldiers mutiny”. *BBC News*, 2020. Elérhető online: <https://www.bbc.com/news/world-africa-53830348> (Utolsó elérés dátuma: 2024. november 7.)
- „Mali government pulls military out of regional G5 Sahel force”. *Al Jazeera*, 2022. Elérhető online: <https://www.aljazeera.com/news/2022/5/16/mali-government-pulls-military-out-of-regional-g5-sahel-force> (Utolsó elérés dátuma: 2024. november 2.)
- „Mali suspended from African Union”. *The Guardian*, 2012. Elérhető online: <https://www.theguardian.com/world/2012/mar/23/mali-suspended-african-union-coup> (Utolsó elérés dátuma: 2024. október 20.)
- „Mali, Burkina Faso, and Niger withdraw from ECOWAS, accusing Bloc of ‘Inhumane’ Sanctions”. *AfricaNews*, 2024. Elérhető online: <https://www.africanews.com/2024/01/28/mali-burkina-faso-and-niger-withdraw-from->

[ecowas-accusing-bloc-of-inhumane-sanctions/](#) (Utolsó elérés dátuma: 2024. október 25.)

- „Mali, Niger and Burkina Faso establish Sahel security alliance”. *Al Jazeera*, 2023. Elérhető online: <https://www.aljazeera.com/news/2023/9/16/mali-niger-and-burkina-faso-establish-sahel-security-alliance> (Utolsó elérés dátuma: 2024. november 9.)
- „Mali, Niger, Burkina Faso: How a triumvirate of military leaders are redrawing West Africa’s map”. *France24*, 2024. Elérhető online: <https://www.france24.com/en/africa/20240712-mali-niger-burkina-faso-how-a-triumvirate-of-military-leaders-are-redrawing-west-africa-s-map> (Utolsó elérés dátuma: 2024. november 9.)
- „MINUSMA Fact Sheet”. *United Nations Peacekeeping*. Elérhető online: <https://peacekeeping.un.org/en/mission/minusma> (Utolsó elérés dátuma: 2024. október 18.)
- „MINUSMA Fact Sheet”. *United Nations Peacekeeping*. Elérhető online: <https://peacekeeping.un.org/en/mission/minusma> (Utolsó elérés dátuma: 2024. október 18.)
- „Niger coup undermines French military strategy in Sahel”. *Le Monde*, 2023. Elérhető online: https://www.lemonde.fr/en/le-monde-africa/article/2023/08/02/niger-coup-undermines-french-military-strategy-in-sahel_6077607_124.html (Utolsó elérés dátuma: 2024. november 7.)
- „Niger coup: West African leaders suspend ties with junta”. *DW*, 2023. Elérhető online: <https://www.dw.com/en/niger-coup-west-african-leaders-suspend-ties-with-junta/a-66386858> (Utolsó elérés dátuma: 2024. október 25.)
- „Niger, Mali and Burkina Faso military leaders sign new pact, rebuff ECOWAS”. *Al Jazeera*, 2024. Elérhető online: <https://www.aljazeera.com/news/2024/7/6/niger-mali-and-burkina-faso-military-leaders-sign-new-pact-rebuff-ecowas> (Utolsó elérés dátuma: 2024. november 9.)
- „Niger’s first democratically elected president is ousted”. *Los Angeles Times*, 2023. Elérhető online: <https://www.latimes.com/archives/la-xpm-1996-01-28-mn-29617-story.html> (Utolsó elérés dátuma: 2024. november 7.)
- „Puccsok és dzsihádisták – politikai homokvihar Maliban”. *Corvinák*, Marsai Viktor, 2021. Elérhető online: <https://corvinak.hu/en/vilag/2021/06/16/puccsok-es-dzsihadistak-politikai-homokvihar-maliban> (Utolsó elérés dátuma: 2024. november 7.)

- „The „ACTS” project (Support for cross-border cooperation in the Sahel)”. *MOT*, 2016. Elérhető online: http://preprod.espaces-transfrontaliers.org/index.php?id=478&L=1&tx_tmswmotressources_news%5Bnews%5D=710&tx_tmswmotressources_news%5Baction%5D=show&tx_tmswmotressources_news%5Bcontroller%5D=News&cHash=318c8d0da1234aae2d4d2c83fcb8ca41 (Utolsó elérés dátuma: 2024. november 8.)
- „Timeline: A history of ECOWAS military interventions in three decades”. *Al Jazeera*, 2023. Elérhető online: <https://www.aljazeera.com/news/2023/8/1/timeline-a-history-of-ecowas-military-interventions-in-three-decades> (Utolsó elérés dátuma: 2024. október 25.)
- „UN Member States on the Record”, United Nations Dag Hammarskjöld Library, 2023, <https://www.un.org/en/library/unms> (Utolsó elérés dátuma: 2024. október 18.)
- „Unravelling the conflicts in Africa’s Sahel region”. *Geographical*, 2024. Elérhető online: <https://geographical.co.uk/science-environment/unravelling-the-conflicts-in-africas-sahel-region> (Utolsó elérés dátuma: 2024. november 7.)
- „West Africa bloc ECOWAS hits Mali with sanctions after poll delay. Elérhető online: <https://www.aljazeera.com/news/2022/1/9/west-africa-bloc-ecowas-hits-mali-with-sanctions-after-poll-delay> (Utolsó elérés dátuma: 2024. október 25.)
- „West African bloc ECOWAS hits Mali with sanctions after poll delay”. *Al Jazeera*, 2022. Elérhető online: <https://www.france24.com/en/africa/20220110-mali-s-junta-closes-borders-with-ecowas-states-after-bloc-imposes-sanctions> (Utolsó elérés dátuma: 2024. október 25.)
- „West African bloc ECOWAS lifts anctions against Guinea, Mali”. *France24*, 2024. Elérhető online: <https://www.france24.com/en/live-news/20240225-%F0%9F%94%B4-west-african-bloc-ecowas-lifts-its-economic-sanctions-against-guinea-statement> (Utolsó elérés dátuma: 2024. október 29.)
- „West African bloc ECOWAS suspends Mali over coup”. *France24*, 2021. Elérhető online: <https://www.france24.com/en/africa/20210530-west-african-bloc-ecowas-suspends-mali-from-its-institutions-after-coup> (Utolsó elérés dátuma: 2024. október 25.)
- ACLED: Conflict Watchlist 2024. Elérhető online: <https://acleddata.com/conflict-watchlist-2024/> (Utolsó elérés dátuma: 2024. november 9.)

- CIA: The World Factbook, Explore All Countries – Burkina Faso. Elérhető online: <https://www.cia.gov/the-world-factbook/countries/burkina-faso/> (Utolsó elérés dátuma: 2024. november 7.)
- CIA: The World Factbook, Explore All Countries – Mali. Elérhető online: <https://www.cia.gov/the-world-factbook/countries/mali/> (Utolsó elérés dátuma: 2024. november 7.)
- CIA: The World Factbook, Explore All Countries – Niger. Elérhető online: <https://www.cia.gov/the-world-factbook/countries/niger/> (Utolsó elérés dátuma: 2024. november 7.)
- CIA: The World Factbook, Maps. Elérhető online: <https://www.cia.gov/the-world-factbook/maps/world-regional/> (Utolsó elérés dátuma: 2024. november 7.)
- CIA: The World Factbook, Maps. Elérhető online: <https://www.cia.gov/the-world-factbook/maps/world-regional/> (Utolsó elérés dátuma: 2024. november 7.)
- D. Wing, Susanna: Bfirefing Mali: Politics of a Crisis. African Affairs. Vol. 112, No. 448, 2013. 476-485. Elérhető online: <https://www.jstor.org/stable/43817336> (Utolsó elérés dátuma: 2024. november 8.)
- Doukhan, David: The End of Operation Barkhane. International Institute for Counter-Terrorism (ICT), 2022. Elérhető online: https://www.jstor.org/stable/resrep47107?searchText=barkhane+operation&searchUri=%2Faction%2FdoBasicSearch%3FQuery%3Dbarkhane%2Boperation%26so%3Drel&ab_segments=0%2Fbasic_search_gsv%2Fcontrol&refreqid=fastly-default%3Ac3f71b39aea7bb8e721c0afaab01cc76&seq=3 (Utolsó elérés dátuma: 2024. november 13.)
- Emergency Watchlist Report, 2024. Elérhető online: <https://www.rescue.org/report/2024-emergency-watchlist> (Utolsó elérés dátuma: 2024. október 18.)
- Fragile State Index Report, 2023. Elérhető online: <https://fragilestatesindex.org/2023/06/14/fragile-states-index-2023-annual-report/> (Utolsó elérés dátuma: 2024. november 10.)
- Global Terrorism Index adatok Burkina Faso 2012-2023. Elérhető online a Trading Economics adatbázisában: <https://tradingeconomics.com/burkina-faso/terrorism-indexx> (Utolsó elérés ideje: 2024. november 10.)

- Global Terrorism Index adatok Mali 2012-2023. Elérhető online a Trading Economics adatbázisában: <https://tradingeconomics.com/mali/terrorism-index> (Utolsó elérés ideje: 2024. november 10.)
- Global Terrorism Index adatok Niger 2012-2023. Elérhető online a Trading Economics adatbázisában: <https://tradingeconomics.com/niger/terrorism-index> (Utolsó elérés ideje: 2024. november 10.)
- Global Terrorism Index Report, 2012. Elérhető online: <https://www.files.ethz.ch/isn/156010/2012-Global-Terrorism-Index-Report1.pdf> (Utolsó elérés dátuma: 2024. november 8.)
- Global Terrorism Index, 2024. Elérhető online: <https://www.visionofhumanity.org/wp-content/uploads/2024/02/GTI-2024-web-290224.pdf> (Utolsó elérés dátuma: 2024. november 8.)
- Joshua Project – Burkina Faso. Elérhető online: <https://joshuaproject.net/countries/UV> (Utolsó elérés dátuma: 2024. november 7.)
- Joshua Project – Mali. Elérhető online: <https://joshuaproject.net/countries/ML> (Utolsó elérés dátuma: 2024. november 7.)
- Joshua Project – Niger. Elérhető online: <https://joshuaproject.net/countries/NG> (Utolsó elérés dátuma: 2024. november 7.)
- *Le G5 Sahel*. G5 Száhel hivatalos oldala. Elérhető online: <https://www.g5sahel.org/le-g5-sahel/> (Utolsó elérés dátuma: 2024. november 2.)
- *Liptako-Gourma Authority*. Mapping African Regional Cooperations. European Council on Foreign Relations. Elérhető online: <https://ecfr.eu/special/african-cooperation/liptako-gourma-authority/> (Utolsó elérés dátuma: 2024. november 2.)

Hivatkozott jogszabályok jegyzéke:

- Constitutive Act of the African Union.
- Convention Portant Creation du G5 Sahel
- Liptako-Gourma Charta. Elérhető online: https://maliembassy.us/wp-content/uploads/2023/09/LIPTAKO-GOURMA-Engl_-2.pdf (Utolsó elérés dátuma: 2024. október 1.)
- Protocol on Amendments to the Constitutive Act of the African Union.
- Revised Treaty of ECOWAS.
- Traite revise de l'autorite de developpement integre des etas du Liptako-Gourma

- UN Charter Article 102.
- UN Security Council Resolution 2085, 2012.
- UN Security Council Resolution 2100, 2013.
- UN Security Council Resolution 2164, 2014.
- UN Security Council Resolution 2690, 2023.